

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Historisk-finansiell Oversigt

over

Helsingør Kommune

gennem 100 Aar efter Sundtoldstiden

Ved

Borgmester Peder Christensen

Udgivet af Helsingør Byraad
1941

Nærværende historisk-finansielle Oversigt er en Supplering til den af Byraadet i 1928 udgivne Bog om Kommunestyret i Helsingør 1890—1930. For Sammenhængens Skyld er der nogle Gentagelser. Sammenholdt med hinanden vil de to Oversigter kunne være til Nytte for hvem, der beskæftiger sig med Helsingør og dens kommunale Anliggender.

Register.

Helsingør	Side 1
Den nye Tid	" 2
Kronborg	" 3
Sundtolden	" 4
Kommunen	" 5
Anlægsopgaver og Anlægskapital.	
<i>Byens Hovedadministration.</i>	
Raadhuset	" 6
Arrest- og Retsbygningen	" 7
Dommergaarden	" 7
Lundegaarden	" 7
Stephen Hansens Palæ	" 8
Karmeliterhuset	" 8
Brand- og Redningskorps	" 8
Kommunens Levnedsmiddelkontrol	" 9
<i>Den sociale Forsorg.</i>	
Karmeliterklostret	" 9
Fattighuset	" 10
Fattiggaarden	" 10
Alderdomshjemmet	" 11
Alderdomsstiftelsen	" 11
Legat-Stiftelser	" 11
Mødre- og Børnehjælp	" 11
<i>Hospitalsvæsen.</i>	
" 12	
<i>Skole- og Biblioteksvæsen.</i>	
Den højere Almenskole	" 13
Folkeskolen	" 13
Skolereformen af 1908	" 14
Nordsjællands Centralbibliotek	" 14
Teknisk Skole, Aftenskole, Handelsskole, Arbejderkursus, den internationale Højskole	" 15
<i>Lystejendomme og Anlæg, Museum, Kolonihavepark, Sport, Vandrehjem og Kunstværker.</i>	
Marienlyst Slot og Slotspark	" 16
Sommariva og Taarnhøj	" 17
Cyklebanen	" 18
Landsportsanlæg	" 18
Golfbanen	" 19
Kommunen og Sporten	" 19
Eksercerpladsen	" 19
Strandarealet ved Højstrup	" 20
Reberhaven	" 20
Stubbedamsanlægget	" 20
Kolonihaveparken „Solbakken“	" 21
Grønnehave	" 21
Søbad, Søsport, Strandarealerne ved søndre Strandvej	" 23
Vandrehjemmet „Wisborg“	" 25
Byens Friluftskunstværker	" 25

<i>Statshavn og kommunal Baadehavn.</i>	
Statshavnen	Side 26
Baadehavnen	" 27
<i>Viadukten ved Rønnebæralléen, Søndre Strandvejs Indførelse til Færgen, Udvidelse af Havnegade .....</i>	
	" 28
<i>Gade- og Vejvæsen .....</i>	
	" 30
<i>Helsingør-Hornbæk-Gilleleje Banen og Bilruter .....</i>	
	" 33
<i>De kommunale Værker.</i>	
Gasværket	" 34
Vandværket	" 34
Elektricitetsværket	" 35
<i>Udstykning og Boligbyggeri.</i>	
Byens Jorder	" 35
Glasværksgrundene ved nordre Strandvej	" 36
Belvederejorderne	" 36
Bergmandsdaljorderne	" 37
Boligbyggeriet	" 37
Hamlets Vænge	" 38
Belvedere	" 38
Boligforeningen ved Esumvej	" 38
Andelsboligforeningen ved Rosenkildevvej	" 39
Det sociale Boligselskab	" 39
<i>Helsingør Turistbureau og Helsingør Biografteater.</i>	
Helsingør Turistbureau	" 40
Den nationale Friluftsscene	" 42
Helsingør Biografteater	" 42
<i>Finansiel Bistand til Fremme af Privaterhverv. Kommunale Laanegarantier og finansielle Retningslinjer.</i>	
Montebello	" 43
Glasværk	" 43
Gummifabrikken	" 44
Installationslaan	" 44
Kommunal Finanspolitik	" 45
Arbejdsløsheden	" 45
Anlægskapital	" 47
<i>Samlet Oversigt over Kapitalforbruget 1920—40 til Anlægssopgaverne og Dækning af Driftsunderskud samt Tilvejebringelse af ny Driftskapital ved Periodens Begyndelse .....</i>	
	" 48

Finansielle Oversigter.

Kommunens Driftsindtægter	Side 50—51
Kommunens Driftsudgifter	" 52—58
Driftsoversigt for kommunale Forretningsvirksomheder	" 59—60
Kommunens Laanegæld og Netto-Formue	" 61—63
Skatteligningen	" 64—67

HELSINGØR er saa gammel, som der har levet Mennesker paa denne Kyst, men om Byens Liv før Øresundstoldens Tid vides ikke meget. Det eneste synlige Minde fra den Tid er Sct. Olai Kirke, som er Helsingørs ældste Bygning. Man ved, at der et Sted paa Trykkerdamsbakken har ligget en Borg med Navnet „Flynderborg“, der sammen med Byen blev brændt 1288 af den norske Konge Erik Præstehader, men alle Spor er udslettet.

Helsingør, som den kendes, er Sundtoldens By, skabt af Kong Erik og Frederik II i Forbindelse med den internationale Trafik gennem Øresund i Perioden 1426-1857.

Den lille By blev til Sø- og Handelsstaden Helsingør, som i Sundtoldstiden var Danmarks internationale Centrum.

Det blev en fornem By med to Kongeslotte, der i Forbindelse med Garnisons-officerer, kgl. Toldembedsmænd, fremmede Landes Konsuler og Munkeklostre gav Byen sit højofficielle Særpræg. De store Handelshuse, hvis Skibe pløjede Verdenshavene, var Udtryk for en driftig Handelsstand af baade dansk og fremmed Nationalitet, medens Skipperstuer og Sømandsknejper med alt, hvad dertil hørte, gav Byen sin umiddelbare Sundtoldskolorit.

Med Sundtoldens Ophør 1857 faldt Herligheden sammen. Dermed mistede Helsingør de Erhvervsmuligheder, som Byen gennem Aarhundreder var bygget op paa.

Statskassen indkasserede Millionerne for Sundtoldens Afløsning, men overlod Byen til sin Skæbne. Den naturligste Bistand, som Staten kunde have ydet, var at forbedre Havneforholdene og derefter overlade Havnen til Byens egen Forvaltning. Derved vilde der have været Mulighed for Byens Erhvervsliv til at bane sig nye Veje og klare sig igennem Omvæltningen, men der skete intet.

Skæbnen var saa meget mere følelig, som Byen knapt havde overvundet Katastrofen fra Krigsaarene omkring 1807-14. Skibsfartens Standsning ramte dengang, som i 1940, hele Danmark, men ganske specielt Helsingør, der ikke havde anden Indtægtskilde end den internationale Skibsfart gennem Sundet.

Man kan vistnok sige, at dermed var Indledningen gjort til Sundtoldens Ophør, og da det saa skete et halvt Aarhundrede senere, efter at yderligere nye Krigsaar var overstaaet 1848-50, kom Byen hurtigt i Forfald. Med Vemod har man helt op i den nyere Tid kunnet følge, hvordan de gamle, stoute og stolte Helsingørslægters Porte lukkede sig, efterhaanden som Personer og Kapitaler ebbede ud — et historisk Afsnit ved Øresund var forbi.

MADS HOLMS Jernskibs- og Maskinbyggeri 1882 og Kystbanen med Spor-færgeforbindelsen til Sverige 1892 blev Indledningen til en ny Tidsperiode for Helsingør.

Denne Udvikling har ligget paa Linje med andre danske Købstæder, men maatte dog blive præget af baade Brydninger og Samarbejde mellem Fortids Romantik og Nutids Realitet, hvilket Sammenspil lyser ud fra hver Krog i Byen. Naturligvis har Byens Fortid og Egenart som Grænseby og med Beliggenhed paa Pynten mellem Øresund og Kattégat i umiddelbar Nærhed af København ogsaa maattet spille ind i alle Forhold og navnlig paa Erhvervslivets Omraade. Endelig har tillige den Omstændighed, at Byen paa alle Sider er omgivet af Statsomraader, i høj Grad vanskeliggjort Udviklingen paa samme Tid, som det har kunnet være en Fordel for Byen, at dennes Næringsliv derved er tvunget ind ad ganske bestemte Baner.

Det er et helt nyt Bysamfund, der gennem et halvt Aarhundrede er vokset op, og som i Aarene mellem de to Verdenskrige har fundet sin afsluttende Form og Indhold. Perioden udviser en bevidst Stræben efter at skabe Vekselvirkning i Byens Erhvervsliv, saaledes at dette ikke som i Sundtoldstiden stod og faldt med en enkelt Livsnerve. Denne Fare medførte Skibsværftet, saalænge der ikke var anden betydende Erhvervsvirksomhed i Byen til at afbalancere Beskæftigelsen. Dette viste sig bl. a. i Perioden 1908-10, hvor Værft og By var paa Grænsen af Katastrofe paa Grund af manglende Arbejde, samtidig med at det meste af Garnisonen flyttedes bort fra Byen.

Gennem den forløbne Udviklingsperiode er der imidlertid tilvejebragt Muligheder for et normalt blandet Erhvervsliv, afpasset efter Byens Størrelse og Beliggenhed (Skibs- og Maskinbyggeri, Gummiindustri og Tekstilindustri). Der kan herefter ikke være Ønske om flere større Industrivirksomheder, hvorimod der kan være Basis for øget Turisterhverv, Næring fra Søen, Haandværk og Smaaindustri samt Handel og anden lettere Erhvervsvirksomhed, der følger med Tiden.

En Købstads Trafikaarer er bestemmende for Byens Liv og Udvikling. Under Sundtoldstiden havde Helsingør Blikket rettet alene mod Søen og var derfor ikke Oplandsby. Senere blev i 90-erne gjort Forsøg paa at knytte Landbruget til Byen ved Anlæg af et Svineslagteri, men det mislykkedes. Slagteriet oprettedes, men maatte nedlægges og blev til Glasværk, som heller ikke kunde gaa, og er nu i fast varig Leje som Gummifabrik.

Den forud saa eksklusive og fornemme Sø- og Handelsstad passede ikke Landmændene udover som Afsætningsmarked for det nærmeste Opland. Veje, Baner og Biler har imidlertid efterhaanden medvirket til at skabe den ønskede Vekselvirkning, ikke alene mellem Helsingør og det øvrige Nordsjælland, men ogsaa videre ud til Verden over Helsingborg og København.

Under denne erhvervsmæssige Udvikling har Bevarelsen af nedarvede historiske og landskabelige Værdier ogsaa været et Hovedhensyn, som til Tider har forvoldt betydelige Vanskeligheder af baade teknisk og anden Art. Herunder blandt andet ogsaa misforstaaet Ensidighed baade i Retning af at ville gøre alt til Museum uden Hensyn til det levende Liv, men ogsaa til den anden Side med manglende Forstaaelse af saadanne kulturelle Værdier.

Disse historiske Værdier af Kongeslotte, Klostre, Købmandsgaarde og Byplaner samt Adgang til Skov og Strand er nationalt Arvegods, der forpligter. Og indføjet med nænsom, men samtidig fast Haand, som Hovedled i Byens Udvikling skaber Arvegodset netop den Stemning og det Præg, der giver Sundtoldsbyen dens Charme.

DANMARK UDEN KRONBORG og Kronborg uden Helsingør er utænkeligt. — Naar Kronborg er blevet Danmarks Vartegn med Holger Danske som Skytsaand, da er det ikke alene, fordi Slottet har været Kongebolig, men fordi det har været baade Kongebolig, Fæstning og Verdenscentrum for Kontrol af Handel og Søfart gennem Øresund. Hertil kommer den Sagnaand, som Shakespeare har lagt omkring Slottet.

Danmarks stolte Grænsevagt ved Øresund er fremdeles det smukke og friske Symbol paa den danske Nation, hvis Hu staar til Havet og Samkvem med fremmede Lande.

Kronborg maa aldrig blive alene en Museumsgenstand. Slottet skal Slægt efter Slægt være et aktivt levende Led i Nationens Liv under den Form, som passer til Tid og Sted.

Derfor er ogsaa den militære Vagt for Flaget bevaret paa Kronborg, og derfor er der ved Slottets Restaurering stillet Riddersalen og andre Lokaler til Raadighed som Repræsentationslokaler for nordiske Møder, internationale Kongresser og Besøg samt hjemlige Højtideligheder.

Hamletspillene har samme Formaal, at gøre Borgen og dermed Danmarks Fortid levende i den danske Skærsommeraften, der paa Sagnets Vinger tryllebinder Mennesker nær og fjern under alle Himmelstrøg.

Men ellers har Søfarten sit naturlige Hjemsted paa Kronborg med Søfartsmuseum, der som en Selvfølgelighed skulde omfatte Orlogsværftets Modelsamling.

1924 paabegyndte Staten en fuldstændig *Restaurering af Kronborg*, som endnu ikke er helt afsluttet. Samtidig nedsattes *Kronborgudvalget*, hvori ogsaa Byen er repræsenteret, til at følge Istandsættelsen af Slottet i sin Helhed. Naar denne storstilede Restaurering kom paa dette Tidspunkt, var det, dels fordi Militæret forlod selve Slottet, men ogsaa som et Plaster til Helsingør, fordi Staten ikke vilde gennemføre en Udvidelse af Statshavnen.

Om Restaureringen har der altid været Enighed, men i Forholdet til Byen kan det samme ikke siges. Man møder den Opfattelse, at Skibsværftet nærmest er en Forbrydelse mod Kronborg, og at saavel dette som Havnekraner, Baadehavn og anden Erhvervsvirksomhed burde fjernes. Ganske bortset fra Byen, er et saadant Synspunkt i absolut Modstrid med Kronborgs Oprindelse og Historie. Krogen og Kronborg er netop i sin Oprindelse et Led i Danmarks Erhvervsliv paa den Tid, og gennem Aarhundreder har Kronborg staaet som Midtpunkt i det travle Liv omkring Helsingør med Skibe og meget andet. Træskibsbyggeri er afløst af Jernskibsbyggeri, Sejlskibe er afløst af Damp- og Motorskibe, men fremdeles er det Skibene, der samler sig i Læ af Kronborg, medens Lystsejlerne i Nordhavnen staar særdeles godt til Slottets fine Linjer.

Der foreligger i 1940 Forslag til en Omlægning af Adgangsvejen til Kronborg, som formentlig vil blive gennemført i 1941. Omlægningen er foranlediget ved en mindre Udvidelse og Regulering af Skibsværftets Omraade, der samtidig ud for Indgangen til Slottet afgiver Areal til Udvidelse af Adgangen.

Det nye Vejanlæg med Beplantning vil blive en meget smuk Forbedring af Omgivelserne og udføres som en Fortsættelse af Havnegades Udvidelse.

ØRESUNDSTOLDENS Indførelse var et enestaaende diplomatisk Resultat for den danske Konge, men derved forpligtede Danmark sig til at sikre Havenes Frihed for Søfart og Handel i de nordiske Farvande.

Det kan være farligt at opnaa Indflydelse uden at have den dertil svarende Magt. I et af Raadhussalens Vinduer staar skrevet: „Krig og Fred satte Grænseskel i Norden 1648 og gjorde Helsingør til Grænseby 1660.“

Lybækkernes delvise Ødelæggelse af „Krogen“ 1523 var det første statspolitiske Resultat af Sundtolden, som blev klaret uden Følger. Men Svenskernes Besættelse af Kronborg 1658 og Fredsslutningen med Tabet af gammelt dansk Land 1660 kunde ikke klares. Øresundstolden blev ganske vist bevaret, men danske Landsmænd blev adskilt fra hinanden paa de to Sider af Øresund, og dermed gik et Jerntæppe ned mellem de to nye Grænsebyer Helsingør og Helsingborg.

Man siger, at Tiden læger alle Saar, men saa maa der naturligvis ikke slaas nye. Der skulde gaa omkring $1\frac{3}{4}$ Aarhundrede, før Sindene begyndte at vende sig mod hinanden over Øresund. Og det blev i bogstavelig Forstand Øresunds Is, som smeltede Hjerterne i de to Sundbyer.

De to eneste Tilfrysninger af Sundet, som har medført en virkelig og langvarig Folkevandring mellem Helsingør og Helsingborg med alt, hvad deraf følger af Folkeliv uden for Love og Vedtægter, er Isvintrene 1838 og 1893. Folkevandringen 1838 begyndte med Bataljer og stridbart Sind, men endte med gensidige officielle Besøg, Fest og Gaver. Fra dansk Side skænkedes en Fane til Helsingborg, som opbevares paa Helsingborg Museum. Svenskerne skænkede Helsingør et Drikkehorn, der opbevares paa Raadhuset. Disse Gaver er, saavidt vides, de første officielle Venskabsudvekslinger mellem Sverige og Danmark efter de mange Aars Broderstrid.

Med Drikkehornet som Midtpunkt holdtes en 100 Aars Jubilæumsfest paa Kronborg i 1938 med Tusinder af Deltagere fra begge Sider af Øresund, der hyldede Venskabet gennem 100 Aar og det faste Samarbejde mellem Danmark og Sverige.

Et af de mest interessante Udtryk for Samhørigheden mellem dansk og svensk var Indvielsen af Kronborgs Riddersal i 1929 efter Restaureringen. Den danske Regering overlod til de to Afdelinger af Foreningen Norden i Helsingør og Helsingborg at foretage denne Indvielse med de to Byers Borgmestre som Arrangører, og dermed blev Kronborg tilegnet Norden.

Kongen og Dronningen samt Kronprinsen af Danmark, Kronprinsen og Kronprinsessen af Sverige overværede Indvielsen, ledsaget af Regeringsrepræsentanter og

Embedsmænd for de to Lande og Repræsentanter for det samlede Norden. Ca. 1500 Gæster var indbudt.

De svenske Gæster med Landshøvdingen Dela Gardie af Skaane i Spidsen og ledsaget af de to Byers Borgmestre marcherede gennem Menneskemængden i Byen til Kronborg, der saaledes under en svensk Anfører af samme Navn og samme Slægt som Chefen for Svenskerne paa Kronborg 1658 blev besat — men denne Gang i Broderskabets og Nordens Navn.

Samarbejdet og Samkvemmet mellem Nordsjælland og Skaane over de to Grænsebyer har navnlig i den sidste Snes Aar formet sig lokalt, som om der aldrig har været nogen Landegrænse. Men det dybere Maal deri har været at tjene Bestræbelserne for, at Danmark og Sverige skal ligge paa en fælles Linje som de faste Midtpunkter i Nordens Fremtid.

Saa kom 1940, da Norden spaltedes og Jerntæppet atter gik ned i Øresund. Mørklægningen sænkede sig over Kronborg og den danske Kyst, medens danske og svenske Hjerter krympede sig under Adskillelsen mellem de to Grænsebyer. Men herom kan der tales, naar Lysene atter tændes i Danmark.

ANGAAENDE kommunal Virksomhed og kommunale Institutioner i Nutidens Forstand, fandtes ikke noget saadant hverken i Sundtoldstiden eller i Nedgangsaaene derefter. Det er dansk Erhvervslivs tekniske og industrielle Udvikling i By og paa Land med Lønervervets Opstaaen, der i Forbindelse med dansk Folkestyre har skabt Nutidens sociale, kulturelle og tekniske Kommunalvæsen i denne By som i det øvrige Danmark.

Den finansielle Afvikling af de kommunale Opgaver i Opbygningsperioden er foregaaet efterhaanden og vil være afsluttet omkring Aaret 1950. Der har været trange Tider imellem, men naar den halve Snes Aar er gaaet, vil Helsingør atter efter 100 Aars Forløb som i Sundtoldens Tid være den velstaaende Grænseby ved Øresund, omend paa en helt anden Maade. — Om det gaar op eller ned, mangler Humøret og Smilet bag Dagens Alvor aldrig i Helsingør, hverken i Fortid eller Nutid, og saadan mødes Byen altid med Fremtiden.

Gruppering

af

Anlægsopgaver og Anlægskapital

med Bemærkninger.

Angaaende Afvikling af Anlægskapitalen
henvises til Driftsregnskaber og
Gældsversigt.

I det efterfølgende Afsnit gives et samlet Billede af Kommunens Anlægsopgaver i Forbindelse med fast Ejendom og offentlige Institutioner **udover** den almindelige Drift.

---

1. Byens Hovedadministration, Politi- og Retsvæsen, Brand- og Sundhedsvæsen.

Raadhuset.

Byens første Raadhus, hvis Oprindelse ikke kendes, nedbrændte 1662, og det Raadhus, som derefter opførtes, blev delvis nedrevet og afløst af det nuværende Raadhus i Aarene 1853—55.

1847 var der Forslag om at opføre nyt Raadhus ved Torvet, men man syntes det blev for dyrt. Det nuværende Raadhus kom imidlertid til at koste det dobbelte, ca. 80.000 Rigsdaler.

Den Omstændighed, at Raadhuset opførtes, forinden Sundtolden forsvandt, gjorde, at det blev et anseligt Raadhus, bl. a. med en Raadhussal, som regnes blandt de mest stilfulde her i Landet.

Det var Byens Festsal med tilhørende Tinservice, og ved Raadhusets Opførelse var der tænkt indrettet en Raadhuskælder efter tysk Mønster, men dette blev ikke realiseret.

Efter Kommunalbestyrelsens Omdannelse til Byraad ved Købstadloven af 1867 blev Salen fortrinsvis benyttet til Byraadmøder, men først efter en Restaurering 1919 blev den udelukkende Byraadssal.

1937—39 udførtes Udsmykningen af Raadhussalens Vinduer, der illustrerer den historiske Baggrund for Helsingør.

Den private Købmandsejendom ved Siden af Raadhuset (Stengade 61) købte Kommunen i 1916 med Udvidelse af Raadhuset for Øje. Den er efterhaanden og sluttelig i 1941 helt inddraget under Raadhusforvaltningen.

Arrest- og Retsbygningen.

Arrestbygningen er sammenbygget med Raadhuset, og 1898 opførtes Retsbygningen mod Slagtertorvet (nu Polititorvet), hvori indrettedes Retssal og Politikontoret. 1919 udvidedes Retslokalerne med en af Staten opført Dommerbygning paa Raadhusets Grund. Som Følge af Ændringer i Lovgivningen blev i 1939 indgaaet Overenskomst mellem Kommunen og Staten angaaende Arrest- og Retsbygningerne, hvorefter disse udgaar af Kommunens Administration og henlægges under Statens Politimesterembede.

Dommergaarden.

Denne Bygning er Danmarks eneste fuldt bevarede Købmandsgaard fra Middelalderen og det ældste private Murstenshus, som er opført i Tiden mellem 1426 og 1520. Der var senest Tobaksfabrik i Ejendommen.

Ejeren, Tobaksfabrikant Lundby, nedlagde i 1919 Fabrikken og skænkede Ejendommen til Kommunen, men ingen havde paa dette Tidspunkt Kendskab til Bygningens historiske Værdi. Ved en Reparation i 1933 blev afdækket Murrester, der undersøgtes af Nationalmuseet, og som førte til, at Kommunen lod hele Ejendommen restaurere under Nationalmuseets Tilsyn. Udgiften hertil androg ca. 150.000 Kr.

Ved Overenskomst mellem Kommunen og Staten blev Bygningerne indrettet til Brug for Dommerembedet, der flyttede ind 1936.

Lundegaarden.

Denne Bygning opførtes som Garnisonssygehus 1888, men nedlagdes 1928, efter at Garnisonen var fraflyttet Byen med Undtagelse af Kornetskolen.

Kommunen lod Bygningen indrette til Beboelse, da man ikke paa daværende Tidspunkt havde Brug for den til offentlige Formaal.

Ved Sociallovens Gennemførelse 1933 blev Forsørgelsesvæsenets Hovedadministration udskilt fra Raadhuset og henlagt under det nyoprettede Socialudvalg med Kontorer i Lundegaarden.

Senere blev i 1935 Ligningskommissionens og Skatteraadets Sekretariat ligeledes udskilt fra Magistratens Administration paa Raadhuset og henlagt under Ligningskommissionen med Kontorer i Lundegaarden.

I 1939 har Det sociale Boligselskab lejet Kontorer i Bygningen.

Stephen Hansens Palæ i Strandgade.

Kommunen erhvervede Ejendommen 1938 for at bevare den smukke gamle Bygning, der er opført 1760.

Men den erhvervedes ogsaa for deri at indrette Kontorer for Statshavnens Administration, hvortil benyttes første Etage.

Udvidelse af Havnegade medførte, at Statshavnens Administrationsbygning og Havnemesterboligen samt nogle andre Lokalteter efter Overenskomst med Staten blev erhvervet og nedrevet af Kommunen, som til Erstatning betalte Bygningerne og stillede nævnte Lokaler til Raadighed mod en fast aarlig Leje, saalænge der er Statshavn i Helsingør.

Karmeliterhuset.

Karmeliterhuset har ingen Forbindelse med Karmeliterklostret som Ejendom. Munkene lod i 1516 denne Bygning indrette og benytte som Sygehus, men da den ikke var Kloster ejendom, gik den ikke ved Reformationen (1536) over i Statens Eje, men kom paa andre Hænder, bl. a. Herluf Trolle m. fl. Senere erhvervede Byen Ejendommen til Fattighus (1752—1902), og fra 1911 har Karmeliterhuset været benyttet til Folkebibliotek og delvis Beboelse.

Da Restaureringen af Karmeliterklostret var ved sin Afslutning (omkring 1907), opstod Spørgsmaalet, om Restaureringen skulde fortsætte med Karmeliterhuset for Kommunens Regning.

Byraadet vedtog at nedrive det faldefærdige Hus af Hensyn til Færdselsforholdene.

En Kreds af private Bidragydere tilbød imidlertid Byraadet at lade Huset restaurere uden Udgift for Kommunen, og dette Tilbud blev modtaget. Denne Beslutning vakte dog en voldsom Protestbølge i Befolkningen, hvilket medførte, at Kommunen stillede som Betingelse for at lade Huset staa, at Bidragyderne selv for egen Regning overtog Huset og lod dette restaurere for derefter at tilbagelevere Ejendommen gældfri til Kommunen.

Restaureringen blev gennemført og afsluttet 1909, men først i 1919 kunde Bidragyderne opfylde Kommunens Krav om Bygningens Aflevering i komplet gældfri Stand. I disse 10 Aar blev Karmeliterhuset administreret af Bidragyderne.

Løvrigt henvises til Bemærkningerne under Social Forsorg og Centralbiblioteket.

Brand- og Redningskorps.

Helsingør Brandstation har saa langt tilbage, som der findes noget Brandarkiv, d. v. s. mere end 100 Aar, haft til Huse i det gamle Sprøjtehus i St. Annagade 45.

Først i 1892 oprettedes fast Brandkorps, men det værnepligtige Korps blev dog samtidig bibeholdt til 1900. Brandvæsenet var den Gang yderst moderne og raadede bl. a. over en Dampsprøjte.

I 1928 blev Hestekøretøjerne afløst af Automobiler og 1929 blev Ambulance-tjenesten oprettet og henlagt under Brandvæsenet. Dette kom til at bestaa af en Brandinspektør, en Vicebrandinspektør, 2 Assistentter, 1 Assistent af Reserven og en Depotmester samt 20 Brandmænd.

Alarmeringen af Korpset foregik fra Politistationen ved Hjælp af Ringeanlæg, og Udrykningen besørgedes af Vognmænd.

1939 blev Spørgsmaalet om en helt ny Brand- og Redningsstation efter fuldt moderne Mønster taget op til Behandling. Og da det paa samme Tid blev besluttet at nedlægge Kommunens offentlige Slagtehus fra 1. April 1940, blev dette Bygningskompleks ombygget og indrettet til Brand- og Redningsstation med fast Vagtmandskab og Alarmanlæg.

I Henhold til Overenskomst mellem Kommunen og Falcks Redningskorps betjener dette Stationen og Materiellet under alle Udtrykninger. Kommunens Brandkorps er bibeholdt og tilkaldes til Brandstedet.

Kommunens Levnedsmiddelkontrol.

Kommunens offentlige Slagtehus opførtes 1913—14 og nedlagdes efter 25 Aars Forløb 1939, fordi Slagtning og Kødhandel efterhaanden har formet sig anderledes end i Datiden.

Svineslagtning gaar gennem Andelsslagterier, og Kreaturslagtning gaar gennem Hovedstadens Kødbý samt andre større Centraler i Landet. Resultatet er, at Slagtning i Helsingør hovedsagelig er afløst af Kød- og Flæskehandel, og den Slagtning, der er tilbage, fiinder Sted i privat Slagtehus under Kommunens Kontrol.

En Afdeling af det nedlagte Slagtehus er sammen med den tilhørende Beboelsesbygning forbeholdt Levnedsmiddelkontrol og Bolig for Stadsdyrlægen (indrettet 1940), medens Resten er omdannet til Brandstation.

---

2. Den sociale Forsorg.

Karmeliterklostret.

Karmeliterklostret har sin Oprindelse tilbage omkring 1419.

Helsingør almindelige Hospital er den ældste sociale Institution i Helsingør, der efter Reformationen stiftedes af Christian III ved Gavebrev af 1536. Ved Fundats af 1541 blev Klosterbygningerne delt mellem Hospital (ikke Sygehus) og Skole.

Helsingør almindelige Hospital med Plads til 54 Beboere er ikke for Helsingør alene, men kan søges af trængende fra hele Landet.

Hospitalets Midler er Gaver og Legater. Under Krigsaarene 1914—18 kom Hospitalet i Vanskeligheder paa Grund af Brændselspriserne, hvilket i Forbindelse med, at Boligerne ikke længere var tidssvarende, medførte en Aftale mellem Hospitalet og Kommunen om, at Byens nye Alderdomshjem efterhaanden skulde aflaste Hospitalet for de Beboere, som havde Hjemsted i Helsingør.

Siden 1930 har der kun været 6 Pladser; disse er forbeholdt enlige Damer.

Klostret er Statsejendom, som Byen intet har med at gøre, men der bestaar en *Fællesfond* mellem Klostret (Hospitalet) og Byen, hvoraf $\frac{4}{9}$ er Byens Ejendom og $\frac{5}{9}$ tilhører Klostret. Denne Fond omfatter bl. a. Kolonihaverne ved Rosenkildevej, og i 1940 udgør den samlede Kapital 91.032 Kr. Fællesfonden er opstaaet ved den Deling af Karmeliterklostret mellem Skole og Hospital, som fandt Sted ved Fundatsen af

1541, og da Skoleopgaverne er overgaaet til Kommunen efter Skoleloven af 1814, er Andelen i Fællesfonden fulgt med. Egentlig burde ogsaa den anden Del have tilfaldet Kommunen, som har overtaget den sociale Forsorg, men bortset fra de 6 enlige Damer medgaar Hospitalets Udbytte til Klosters Vedligeholdelse.

Med Afslutning i 1908 har Staten over en Aarrække ladet Klosteret fuldstændig restaurere.

Efter at det herlige Bygværk, Kloster og Kirke, var restaureret, pinte det mange interesserede, at den private Beboelsesejendom paa Klostergrunden mod St. Annagade fortsat skulde blive liggende.

Den var i sin Tid opført som Pakhus og var en Vandalisme overfor Klosteret, men paa den Tid var der ingen Sans for dette.

1930 dannedes der en privat Komité med den Opgave at skaffe Midler til at faa nedrevet Ejendommen (St. Annagade 32), hvortil udkrævedes ca. 70.000 Kr. samt Penge til et offentligt Anlæg. Dette lykkedes, og ved Gavebrev af 1934 blev den frilagte Grund givet til Klosteret, men dog saaledes, at Kommunen har paataget sig den fremtidige Vedligeholdelse af Grunden med Anlæg.

Fattighuset.

Som foran nævnt under Byens Hovedadministration var Karmeliterhuset Byens Fattighus i den lange Tid fra 1752 til 1902. Naar Befolkningen i sin Tid reagerede saa voldsomt, som Tilfældet var, imod at Fattighuset skulde restaureres og blive staaende, da var det ikke alene af færdselsmæssige Grunde. Uviljen var følelsesbetonet; thi bag Protesten laa et Had imod dette Hus saa dybt, som Nutiden ikke forstaar. Arbejderbefolkningen krævede denne menneskelige Skamstøtte fjernet Sten for Sten fra Byens Grund. Denne Hadets Følelse er vel efterhaanden hos den, der har oplevet baade en Del af Fattighusets Periode og en Del af Alderdomshjemmets Tidsperiode, blevet afløst af en stille og inderlig Glæde over Hjemmets Hygge for vore Gamle. Dermed er ogsaa fulgt Erkendelsen af Værdien i Karmeliterhusets Bevarelse, som et Fortids Minde om godt og ondt.

Fattiggaarden.

Fattighuset blev rømmet, og det nedlagte Garnisonssygehus i Fiolgade blev omdannet og indrettet til en efter Datidens Forhold moderne Fattiggaard, der toges i Brug 1902. Der var Plads til en Belægning paa 70, og der var fælles Kostforplejning med Øresundshospitalet (dog ikke samme Mad).

Det var imidlertid stadig et Maal for den nye Tids Styre at faa nedlagt Anstaltsforsørgelsen af hæderlige trængende under den blandede Belægning, som en Fattiggaard maatte være. Efter at Alderdoms- og Invalideforsorgen var udbygget, kunde det lade sig gøre, og 1925 nedlagdes Fattiggaarden i Helsingør.

Hele Ejendomskomplekset blev sammenlagt med Øresundshospitalet, der overtog Aktiver og Passiver.

En Del af Beboerne blev overflyttet til Alderdomshjemmet som selvbetalende, og Resten til Frederiksborg Amts Forsørgelsesanstalt i Hillerød.

Alderdomshjemmet.

Det første kommunale Alderdomshjem oprettedes 1908. Kommunen købte Hotel „Helsingør“, Hestemøllestræde 6, og lod indrette Plejehjem for Gamle i første og anden Etage. Dette var dog ikke et Alderdomshjem i almindelig Forstand, men et delvis privat Plejehjem med en Bestyrerinde, som paa nærmere aftalte Betalingsvilkår skulde modtage svagelige alderdomsunderstøttede til fuld Forplejning.

1913 købte Kommunen Ejendommen „Hammershøj“, der var Hotel og Forlystelsesetablissement. (Hovedbygningen var oprindelig Lokomotivremise paa den gamle Banegaards Stationsomraade).

Kommunen lod Ejendommen ombygge og indrette til Alderdomshjem, der toges i Brug 1915 med Plads til 60 Beboere. Samtidig solgte Kommunen Ejendommen i Hestemøllestæde 6.

Alderdomshjemmet blev i 1920 udvidet med Opførelse af en Sygeplejeafdeling paa 10 Senge samt en ny Afdeling B, indeholdende 30 selvstændige Lejligheder bestaaende af Værelse, Kammer, Køkken, W. C. m. m. og iøvrigt med fuld Forplejning.

1929 tilkøbtes Ejendommen Murergade 9.

Alderdomsstiftelsen.

Dette Boligkompleks ved Gurrevej var de første selvstændige kommunale Aldersrenteboliger i Danmark. Komplekset omfattede 150 Lejligheder bestaaende af 1 Værelse, Kammer, Køkken, W. C. m. m. af samme Type som Alderdomshjemmets Afd. B, og opførtes 1919—22.

1937 udvidedes Komplekset med 43 Lejligheder paa 1 Værelse uden Kammer, men iøvrigt af samme Type, indrettet i Tagetagen.

Boligerne kan søges af Aldersrentenydere, Invalidere rentenydere samt andre trængende Ægtepar, der er fyldt 60 Aar.

Legat-Stiftelser.

Eckhardts Stiftelse i Bjergegade er en Gave, som er skænket 1837 til Fordel for trængende Enker og ugifte Døtre af fortrinsvis Handelsstanden. Gaven omfattede den nuværende Ejendom Bjergegade 30, hvori indeholdes 10 Lejligheder.

Stiftelsen bestod oprindelig kun af denne Ejendom, men er i Tidens Løb udvidet med Legatmidler samt Ejendommen Lundegade 7, hvori er 12 Lejligheder.

I Stiftelsens Bestyrelse er Kommunen repræsenteret, men har ingensinde ydet noget Tilskud.

Haandværkersangforeningens Stiftelse i Lundegade er opført med første Afdeling 1866, indeholdende 10 Boliger og anden Afdeling 1888 med 6 Boliger.

Slagterstiftelsen ved Svingelport er oprettet 1900 ved Gavebrev til Slagterlauget og indeholder Plads for 6 Beboere.

Der har tidligere været en Sømandsstiftelse i Byen, men den er borte.

Mødre- og Børnehjælp.

Helsingør Kommune har gennem alle Aarene i Fortid og Nutid fulgt den Linie, ikke at oprette kommunale Mødre- og Børnehjælpsinstitutioner, men overlade denne Opgave til Foreninger og Selskaber med saadant Formaal, hvortil ydes kommunal Bistand.

Skolebespisningen har ganske vist i de senere Aar været kommunal, men dette skyldes i første Række, at Bespisningen sker inden for Skolens Ramme. Forudsætningen har altid været, at der skulde kunne ydes private Bidrag til denne Bespisning, som til anden offentlig Bespisning. Skolebespisningen udbyggedes under Krigen 1914—18 som en Dyrtdidsforanstaltning omfattende alle Børn, uanset om de var skolesøgende.

Der er ogsaa midlertidig 1938 oprettet en kommunal Vuggestue som Fortsættelse af Vuggestuen under Foreningen „Børnenes Vel“, der ophævedes 1937, og som siden 1905 har drevet Vuggestue med Plads for 15 Børn indtil 2½ Aars Alderen.

Men den kommunale Vuggestue maa anses for at være midlertidig, indtil der kan dannes en social Institution til at overtage Opgaven.

Af Mødre- og Børnehjælpsinstitutioner, som har staaet i direkte Samarbejde med Kommunen, eller som faar kommunalt Tilskud, skal foruden fornævnte Vuggestue anføres følgende:

Helsingør Børneasyl er den ældste Børneinstitution i Byen, oprettet for ca. 100 Aar siden. Asylet er Daghem for Børn fra 3 Aars Alderen til den skolepligtige Alder og beregnet paa ca. 50. Det er en selvejende Institution med fast Ejendom og Legatkapitaler samt Medlemsbidrag fra „Asylforeningen“ og Tilskud fra Kommunen.

Børnehjemmet „Thomalo“ virkede som en privat Institution i direkte Samarbejde med Kommunen i Perioden fra Oprettelsen i 1913 til Nedlæggelsen 1932.

Optagelseshjemmene i Fredensborg er selvejende Institutioner, oprettet af Frederiksborg Amts Plejehjemsforening, Københavns Amts Plejehjemsforening og Foreningen Børnenes Vel i Helsingør.

Plejehjemmet er oprettet 1908 og har Plads for ialt 63 Piger.

Drengehjemmet er oprettet 1920 og har Plads til 28 Drengene.

Den ene af Partnerne, Foreningen Børnenes Vel i Helsingør, blev ophævet 1938 og overdrog sin Andel til Frederiksborg Amts Plejehjemsforening, som Helsingør Kommune staar i direkte Samarbejde med, bl. a. med Hensyn til Anbringelse af Børn i privat Pleje, der foretrækkes fremfor Anbringelse paa Børnehjem.

Endelig findes ogsaa i Byen et katolsk Børnehjem, oprettet af St. Vincents Søstre, som har Domicil i Forbindelse med Kirken og Nonneordenen i Nygade.

Børneplejestationen i Hestemøllestræde er oprettet af Menighedsplejen i 1937 under Kredslægens Ledelse og Tilsyn.

---

3. Øresunds- og Helsingørs Sygehospital.

Under Sundtoldstiden var Sygehuset Statshospital, der mere var beregnet paa Søens Folk end paa Byens Befolkning.

Ved Sundtoldens Ophør 1857 overdrog Staten Sygehuset til Kommunen, men med Pligt til fortsat at optage Patienter fra Skibe, der passerer Øresund.

Økonomisk var det en tvivlsom Gave, Byen fik. Der har senere i den nyere

Tid efter 1920 været gjort Forsøg paa Samarbejde mellem Helsingør Sygehus og Amtets Hospitalsvæsen, men uden Resultat.

Oprindelig var det et meget primitivt Sygehus. 1905—06 blev der foretaget en større Udvidelse og Modernisering efter Datidens Forhold. Herunder var det ogsaa under Overvejelse at opføre et helt nyt Hospital i frie Omgivelser ved Gl. Hellebækvej, men et Forslag herom kunde ikke gennemføres.

Udvidelsen omfattede Opførelsen af Epidemibygningen.

1925 blev Hospitalet udvidet med den nedlagte Fattiggaard, og 1934—38 foretoges atter en større Ombygning og Udvidelse, som gav 106 Sengepladser (88 medicinsk-kirurgiske og 18 epidemiske Patienter) samt iøvrigt et vel udrustet moderne Hospital.

---

4. Skole- og Biblioteksvæsen.

Den højere Almenskole.

„Latinskolen“ har samme Alder og Oprindelse som Helsingør almindelige Hospital, der oprettedes samtidig ved Fundats af 1541 i Karmeliterklostret.

Skolen havde til Huse i Karmeliterklostret til 1807, da den flyttedes til Ejendom i Kongensgade.

Ved Fundats af 1573 gjorde Frederik II Latinskolen til baade højere Skole og Almenskole, som den var indtil Skolereformen af 1908, men naturligvis som Betalingsskole.

1896 indgik Latinskolen direkte i det kommunale Skolevæsen ved Opførelse af Skolebygningen ved Kongevej, hvor Kommunen til dette Formaal købte et Grundareal af det nedlagte Banegaardsomraade. 1920 udvidedes Skolen med den nye Skolebygning mod Gl. Banegaardsvej. Til Skolen er knyttet Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Folkeskolen.

1805 blev Fattigskolen oprettet med Lokale i Fattighuset (Karmeliterhuset, ikke Klostret) til 1841. Efter Skoleloven af 1814 blev der i 1822 indrettet Borger- og Almueskole (Betalingsskole) i de Lokaler i Karmeliterklostret, som Latinskolen var flyttet fra. 1841 flyttede ogsaa denne Skole ud af Klostret, og Fattigskolen rykkede ind. Fattigskolen var et Led i Fattigvæsenet, hvortil Udgiften afholdtes af Fattigkassen.

Fattigskolen blev drevet i Klostret til 1887. Bortset fra Latinskolen, var den offentlige Skoleundervisning primitiv under Sundtoldstiden og længe efter, hvilket skyldtes den Omstændighed, at Undervisningen fortrinsvis foregik gennem Privatskoler.

Af en Beretning fra 1806 fremgaar saaledes, at der var 20 Privatskoler.

Helsingør fik sin første kommunale Skolebygning 1886 til Afløsning af de lejede Lokaler. Borgerskolen (Betalingsskole) i Lundegade og Friskolen (Fattigskole) i Marienlyst Allé opførtes samtidig, hvilket dog ikke straks medførte nogen væsentlig principiel Ændring i Skolevæsenets Ordning.

Disse Skolebygninger var en direkte Følge af Skibsværftet, der forøgede Befolkningstallet og navnlig Arbejdere, som ikke alle havde Raad til at lade deres Børn søge Betalingskoler.

Efter Datidens Forhold var det en stor Sag at tage op til Løsning, og der var mange Overvejelser om, hvor Skolebygningen skulde ligge. Navnlig var der Forslag om Kongensgade og Grønnehave. Efter 3 Aars Forløb blev det vedtaget at købe et Areal af „Reberbanen“s Have, hvor Folkeskolen siden har udviklet sig.

1898, 1901 og 1919 udvidedes Folkeskolen med nye Bygninger, og 1936 opførtes Gymnastikhuset i Lundegade.

Skolereformen af 1908.

Det kommunale Skolevæsen bestod forud for 1908 af 3 af hinanden fuldstændig uafhængige Skoler, nemlig: Friskolen, Borgerskolen og Den højere Almenskole. Ved Fripladser efter særlig Bevilling i hvert enkelt Tilfælde var der Adgang fra den ene Skole til den anden.

Ved Byraadsbeslutning af 1908 gennemførtes en Skolereform, om hvilken det kan siges, at den var forud for sin Tid. De tre Skoler blev samlet i een kommunal Skole med fælles Undervisning for Drengene og Piger og gratis Adgang til Mellem-, Real- og Studentereksamen efter Overgang fra Folkeskolen ved 11 Aars Alderen.

Reformen var fuldt gennemført 1917, og herefter blev Virkningen saaledes, at private Børneskoler sygnede hen. Den sidste private Pigeskole nedlagdes 1926.

Ud fra saavel praktiske som principielle Synspunkter har Skolevæsenets Udvikling gennem Aarene været fastlagt efter den Linie, at disse to Skolekomplekser (Folkeskole og Almenskole) hver for sig skulde være eneste Centralskole for hele Kommunen. Derfor er alle Skoleudvidelser med Nybygninger fortsat paa samme Sted og ikke ved at opføre nye Skolebygninger andre Steder i Kommunen.

Skolernes centrale Beliggenhed giver en forsvarlig Afstand for Børnene fra alle Sider af Kommunegrænsen.

Nordsjællands Centralbibliotek.

Folkebiblioteket har ført en meget omskiftende Tilværelse.

Oprindelig er Biblioteket opstaaet som en Samling af private Boggaver, der efterhaanden fik Plads paa Raadhuset. Her udviklede sig et offentligt Bogudlaan, der havde Lokale paa 2den Etage i Forbindelse med Byraadssalens Tilhørerpladser. Dette Lokale blev i 1909 midlertidigt taget i Brug af Udvalget for Alderdomsunderstøttelsen, og Folkebibliotekets beskedne Virksomhed blev husvild.

Der blev da dannet en halvofficiel selvejende Institution, i hvis Bestyrelse Kommunen blev repræsenteret, og som fik Lokaler i det restaurerede Karmeliterhus, Stueetagen mod Hestemøllestræde. Det nye Folkebibliotek med tilhørende Læsestue aabnedes 1911 og virkede uforandret til 1923, men med en Betjening, der dels var frivillig, dels honorarlønnet Beskæftigelse.

Efter Biblioteksloven af 1920 tog Kommunen under Overvejelse atter at gøre Folkebiblioteket til en kommunal Institution for at opnaa Anerkendelse som Centralbibliotek for Nordsjælland. 1923 stillede Kommunen hele Karmeliterhuset til Raadighed for Biblioteket, samtidig med at dette overgik til kommunal Drift under Ledelse af et Byraadsudvalg. 1925 opnaaedes Statens Anerkendelse som Centralbibliotek for

Nordsjælland, og Byraadsudvalget blev omdannet til en Bestyrelse, bestaaende af 3 Medlemmer valgt af Byraadet og 2 Medlemmer valgt af henholdsvis Frederiksborg Amt og Sogneraadforeningen. Men Centralbibliotekets Drift foregaar fremdeles for Helsingør Kommunes Regning med Tilskud fra Stat, Amt m. fl.

Teknisk Skole, Aftenskole, Handelskole, Arbejderkursus og Den internationale Højskole.

Disse forskellige Undervisningsinstitutioner er ikke kommunale, men opretholdes med Støtte fra Stat, Kommune og private.

I Bestyrelsen for Teknisk Skole og Aftenskolen har Kommunen Repræsentanter, og med Højskolen føres Tilsyn. Teknisk Skole og Højskolen har faste Ejendomme, hvortil Kommunen har ydet Laanegaranti.

Den ældste af disse Institutioner er Teknisk Skole, der er et selvejende Selskab, og som har sin Oprindelse i 1825, udgaaet fra en Søndagsskole, der tog den prisværdige Opgave op at lære Drengene lidt om Frihaandstegning og Fagtegning.

1885 fik Skolen fast Ejendom i Lundegade, der udvidedes ved Tilbygning 1896. 1902 solgte Selskabet denne Ejendom og købte Det kgl. Skydeselskabs Ejendom ved søndre Strandvej, hvor Teknisk Skole har udviklet sig til et højt anset Undervisningsinstitut, der i 1937 fik sin sidste Udvidelse og Tilbygning.

Den internationale Højskole oprettedes 1921 ved Køb af Hovedbygning, Staldbygninger og Park samt et Jordareal af Landbrugsejendommen Sofienlyst, der solgtes til Udstykning. Skolen er baseret paa ca. 100 Elever og drives som almindelig dansk Folkehøjskole, men med særlig Henblik paa internationale Elever, Sprogundervisning og Sommerkursus.

Skolen er i Aarene siden Oprettelsen undergaaet en fuldstændig Forvandling med Hensyn til Ombygninger, Parkanlæg m. m., hvortil der bl. a. ogsaa er ydet Støtte af Carlsbergfondet.

---

5. Lystejendomme og Anlæg, Museum, Kolonihavepark, Sport, Vandrehjem og Kunstværker.

Om hele denne mangeartede Gruppe af Opgaver kan benyttes de Ord, der staar skrevet over det kgl. Teaters Scene i København: „Ej blot til Lyst“. Det er Kulturopgaver, der giver Adgang til Livsglæde, og som er levende Led i Tilværelsen. Det er Led i Menneskets aandelige og fysiske Udvikling, men det maa ikke glemmes, at Sansen for og Løsningen af kulturelle Opgaver staar i ret nøje Forbindelse med Erhvervs muligheder og økonomisk Levefod.

For en By som Helsingør har disse Opgaver tillige turistmæssig Betydning. Det er dog alligevel forstaaeligt, at saadanne Opgaver først er blevet aktuelle i den nyere Tid; thi under Nedgangsaaene efter Sundtoldstiden kunde der ikke paaregnes Interesse

i den Retning hos Byens Befolkning, hverken hos de mere eller hos de mindre velstillede.

Det er da heller ikke saadan, at disse Opgaver er taget op i Nutiden alene som Lystopgaver. Bevarelse af historiske Værdier, landskabelig Skønhed, Adgang til Skov, Strand og Sportsudøvelse er alt sammen indflettet i Bestræbelserne for at fremme Byens Erhvervsliv. Det hele er en sammenhængende Kæde, der omspænder Byen og tilsigter Nytte og Glæde for saavel dens egen Befolkning som for Fremmede, der besøger Byen.

Marienlyst Slot og Slotspark (Kronborg Have).

Hvor Marienlyst Slotspark ligger, stod paa Erik af Pommerns Tid Graabrødemunkenes St. Annæ Kloster, hvorefter St. Annagade har Navn.

Efter at Slottet Krogen i 1523 delvis blev ødelagt af Lybækkerne, byggede Frederik II i Aarene 1574—1586 Kronborg paa Krogens Grund. Men der manglede en Slotshave, som ikke kunde anlægges paa Fæstningsterrænet, hvorfor Kongen lod nedrive St. Annæ Kloster, og paa Klosters Grund og Kirkegaard blev anlagt den kongelige Lysthave med Lysthus.

Lysthuset er Slottets Midterparti, og 1767 tilbyggede Enkedronning Juliane Marie Fløjene, samtidig med at hun gav Slottet Navnet „Marienlyst“.

Parken med Lystslottet har været i de danske Kongers Besiddelse indtil 1848, da Frederik VII skænkede Ejendommen til Hjem for Krigsinvalider. Da Slottet ikke egnede sig til Formaålet, solgtes hele Ejendommen i 1851 til Kommunen for 32.000 Rigsdaler. Der var et Arealomraade paa 110 Td. Land, som strakte sig fra Claessensvej til Højstrup.

En betydelig Del blev udstykket, bl. a. Ejendommen „Taarnhøj“ og „Birkehøj“ samt Marienlyst Badehotel.

Badehotellet opførtes 1857 og har gennem den forløbne Periode kunnet hævde sig som internationalt Badeetablissement. Dette erhvervede efterhaanden store Omraader af Slottets Arealer, bl. a. Arealerne mellem Slottet og Opheliavej, hvorpaa „Kroghske Gaard“ opførtes 1899, og Borgmesterboligen blev bygget som saadan 1908, Hamlets Gaard, Lindegaarden, Lindehuset, Hamlets Hus og Strandgaarden blev bygget i samme Tidsperiode. 1929 frasolgtes Badehotellet alle Huse og Arealer Vest for Strandvejen.

Efter en noget omtumlet Tilværelse som Hotelanneks og forskellige Privatboliger blev Marienlyst Park omlagt og Lystslottet restaureret i 1919—21 og alt ført tilbage til sin historiske Skikkelse. Til denne Restaurering modtog Kommunen en Gave paa 60.000 Kr. fra Grosserer Colstrup.

1908 og 1919 var der Forslag om, at Marienlyst skulde være Borgmesterbolig, men de paagældende Borgmestre ønskede det ikke, da deres Indtægter ikke svarede til en saadan Bolig.

Bymuseet blev grundlagt 1908 af Ingeniør Frederik Kaas, der skænkede Byen nogle Samlinger, som blev magasineret i Karmeliterklostret under Overlærer Laurits Pedersens Varetægt. 1930 flyttedes Samlingerne til Marienlyst og installeredes i Slottets første Etage. 1940 blev hele Slottet taget i Brug til By- og Hamletmuseum. Denne Hamletsamling er indledet med Malerier af Scener fra Festsplillene paa Kron-

borg udført af Kunstmaleren Nørretranders. Desuden har Byen i 1938—39 ladet opstille Statuer i Parken af Hamlet og Ofelia, udført af Billedhuggeren Rudolf Tegner.

I Anledning af Byens Jubilæum 1926 lod Kommunen sætte Hamlets Mindesten i Parken, udført af Professor Utzon Frank, til Afløsning af en primitiv Stendysse, som var stærkt kritiseret. Denne Mindesten er en historisk Erindring om, at den engelske Digter Shakespeare lader Handlingen i Dramaet Hamlet foregaa paa Kronborg Slot og i Kronborg Have.

1932 blev Parkmuren langs Gl. Hellebækvej delvis restaureret og delvis nedrevet og genopført i Forbindelse med Udvidelsen af Gl. Hellebækvej. Samtidig blev fjernet en Del af Hegnsmuren, som adskilte den indre Slotspark fra den ydre, saakaldte Gl. Kongens Have (Slottets Urtehave). Denne var gennem mange Aar Byens Festplads for Afholdelse af Friluftsmøder og Sommerfester, der fra 1928 er henlagt til Sommariva.

Under Marienlyst er henlagt Huset Lappen 1, der erhvervedes af Byen 1928 af Hensyn til Gadeudvidelse. Huset blev dog bevaret og restaureret som et smukt gammelt Hus i det landskabelige Gadebillede og beliggende, hvor den nordre Byport i sin Tid fandtes. Oprindelig hed denne Byport „Røde Port“, senere „Lappeporten“, der blev nedlagt 1850.

Sommariva og Taarnhøj.

Byen erhvervede disse to Lystejendomme for at sammenlægge dem med Marienlyst Skovomraade og for Sommarivas Vedkommende at udlægge Stranden for Offentligheden.

Der tilsigtedes dermed at danne en landskabelig Helhed, hvori ogsaa Sportspladserne kunde indgaa. Tillige var det Hensigten med Sommariva at gøre denne Ejendom til Folkepark og Udflugtssted for Foreninger m. fl. og saaledes lade den indgaa som Led i Byens Turistliv.

Sommariva købtes 1919, og Stranden blev straks udlagt til Offentligheden, medens den øvrige Del af Ejendommen, Hovedbygningen og ca. 5 Td. Land Park, foreløbig blev udlejet til privat Beboelse.

Under Byens Jubilæumsfestligheder 1926 var Sommariva Anneks til Jernbanehotellet og er fra 1928 udlejet og drevet som Sommeretablisement. Der opførtes en Sommerpavillon, som efterhaanden er udvidet til at kunne rumme et Par Tusind Mennesker samt en Tribune for Friluftssarrangementer, hvor Kommunen bl. a. lader afholde offentlige Koncerter.

Over Sommariva gaar en af Vandværkets Hovedledninger, som bl. a. ogsaa var medvirkende Begrundelse for Køb af Ejendommen.

Sommariva har sin Oprindelse fra samme Tid som Marienlyst (1857). Hovedbygningen opførtes som Spillehus, men da der ikke kunde opnaas Bevilling, solgtes den som privat Lystejendom. I Parken findes sjældne Træer, der oprindelig er tilført som Planter fra botanisk Have i Hamborg.

Taarnhøj, der oprindelig er udstykket fra Marienlyst, blev af Ejeren, Oliemøller Petersen, efter nærmere Forhandling overdraget til Byen 1930 paa Vilkaar, at Kommunen skulde yde Ejeren og hans Hustru et aarligt Aftægtsbeløb i 15 Aar, der dog ikke maa overstige 60.000 Kr. ialt. Kommunen havde allerede i 1920 købt et Areal af Taarnhøj Øst for Gl. Hellebækvej sammen med Landejendommen Lille Godthaab,

der tilhørte Taarnhøj. Der forelaa nemlig dette, at disse Arealer var i Færd med at skulle udstykkes til privat Bebyggelse, og det samme var forøvrigt Tilfældet med Sommariva.

Alle Arealer beliggende øst for Gl. Hellebækvej blev efterhaanden udlagt og beplantet til Udvidelse af Marienlyst Skovskrænt, som derved har faaet tilstrækkelig Dybde til at give det virkelige Skovpræg langs den herlige Spadseresti paa Toppen af Skrænten.

Denne Skovsti kunde i sin Tid følges videre over de private Grunde mellem Marienlyst og Statsskoven.

Men i 1910 lukkede Ejeren af „Højstrup“ Adgangen over denne private Ejendom. Kommunen søgte forgæves ad Rettens Vej at faa Stiens Afspærring ophævet under Paaberaabelse af Hævd. Forinden denne Ejer købte Højstrup, var Ejendommen tilbudt Kommunen for 96.000 Kr., men Forslag herom kunde ikke gennemføres i 1909.

Cyklebanen.

Samtidig med Beplantning af Taarnhøjs Markarealer Øst for Gl. Hellebækvej blev ogsaa Cyklebanen beplantet. Dette Areal er en Del af Marienlyst, men som Kommunen i 1895 stillede til Raadighed for „Dansk Cyklering“ for derpaa at anlægge en Væddeløbsbane. Banen blev ogsaa anlagt og begyndte sin Virksomhed med de høje „Væltepetere“, som var langt morsommere at se paa end de lavere Cykler, der efterhaanden kom paa Banen.

Foretagendet kunde imidlertid ikke gaa, fordi den manglede Totalisator, og Cyklebanen laa hen i mange Aar som en Ruin.

Der var i Tiden omkring 1906 Planer om at flytte Øresundshospitalet ud paa Cyklebanen. Der var senere i 1909—13 Overvejelser om at anlægge Sportsplads paa Banen, hvortil der endog i 1910 var udarbejdet Planer, som dog ikke kunde gennemføres.

Land-Sportsanlæg.

Som allerede nævnt er der med Sportsanlægene tilsigtet, at disse skulde indgaa som Led i Lystarealerne.

Stadion for Fodbold og fri Idræt ved nordre Strandvej er anlagt paa private Arealer, som Byen købte i 1919, Reguleringen af dette Areal blev udført 1920—21 som Bidrag til Imødegaaelse af Arbejdsløsheden, og med Køb af Grund samt senere Udgifter har det samlede Anlæg kostet 217.374 Kr.

Paa Kommunens Foranledning blev samtidig dannet Helsingør Sportsunion, som er en Organisation, der omfatter alle Sportsgrene i Byen. Henvendelse til Kommunen skal passere Sportsunionen for at komme i Betragtning.

Til denne Sportsunion gav Kommunen i 1925 Sportspladsen vederlagsfrit. Senere er der i 1938 opført en ny Tribune og Omklædningsrum m. v., hvortil Sportsunionen har optaget Laan, som Kommunen garanterer for.

Paa Stadionarealet er anlagt to Træningsbaner for Fodbold foruden Kampbanen, og en tredje Træningsbane har Kommunen i 1939 ladet anlægge paa Taarnhøjs Arealer ved Gl. Hellebækvej.

Tennisbanerne og Badmintonhallen er anlagt paa den Del af det Areal, som Kommunen købte, der er beliggende Øst for Strandvejen.

Tennisbanerne er anlagt 1929, og Badmintonhallen, der tillige er Hal for Tennis og Haandbold, er opført 1935. Saavel Banen som Bygningen er udført af Helsingør Tennisklub, som hertil har optaget Laan, hvorfor Kommunen garanterer.

Salonskydehuset paa Sportspladsen har Helsingør Salonskytteforening ladet opføre paa samme Maade i 1936 ved Laan, for hvilket Kommunen garanterer.

Spejderhytten ved Gl. Hellebækvej er opført i en Grusgrav paa de Arealer, som Kommunen købte af Taarnhøj, og som Kommunen stillede til Raadighed for Spejderne

Golfbanen (Lille Godthaab).

For at hindre privat Udstykning købte Kommunen i 1920 en Del af Arealerne mellem Eksercerpladsen og Gl. Hellebækvej. Dels var der paa det Tidspunkt nogen Usikkerhed over for Eksercerpladsen, der maaske kunde blive helt nedlagt eller maaske udvidet. Derfor ønskede Kommunen at faa Raadighed over Arealerne, som var til Salg.

Hele dette Omraade (ca. 24 Td. Land) med Bygningerne paa „Lille Godthaab“ stilledes i 1932 delvis og i 1938 helt til Raadighed for Golfklubben, som her har indrettet sig med Klubhus og Golfbane i Forbindelse med Eksercerpladsen. Mellem Golfklubben og Kornetskolen er indgaaet Aftale om, at der paa Dele af Eksercerpladsen er anlagt Golfbane.

Kommunen og Sporten.

Forholdet mellem Kommunen og Idrættens Udøvere er i Almindelighed ordnet saaledes, at Kommunen stiller gratis Arealer til Raadighed for al Sport og Skolelokaler for Gymnastik.

Bygninger og tekniske Sportsanlæg for de enkelte Sportsgrene maa tilvejebringes og administreres af vedkommende Klubber.

Hertil kan der søges om Kommunegaranti for Laan til saadanne Anlæg efter nærmere Forhandling i hvert enkelt Tilfælde med Sportsunionen som Mellemlid.

Eksercerpladsen.

Da Skibsværftet skulde anlægges, var en af de store Vanskeligheder, at der ikke paa Statshavnens og Byens Arealer var tilstrækkelig Plads. Der maatte forhandles med Kronborg Fæstning om at afstaa et Areal af det aabne Terræn udenfor det egentlige Fæstningsomraade (Grønnehave), som benyttedes til Eksercerplads. Disse Forhandlinger blev ført mellem Byen og Staten og paabegyndt 1879 (Skibsværftet begyndte 1882), men Forhandlingerne sluttedes ikke før 1883.

Resultatet blev, at Byen erhvervede Statens Grønnehavearealer med Undtagelse af den Rest, som forefindes (Kronborgskoven). Kommunen udlejede derefter det fornødne Areal til Skibsværftet, der saaledes ligger paa lejet Grund tilhørende Statshavnen og Byen.

Byen skulde til Gengæld skaffe Militæret anden Øvelsesplads og tilbød den øvrige Del af Grønnehave, som tilhørte Kommunen, men Garnisonen ønskede at at komme udenfor Byen i ugenerte Omgivelser.

Kommunen købte da første Del af den nuværende Eksercerplads (50 Td. Land) ved Teglstup Hegn, der blev overdraget til Staten som dennes Ejendom.

Efter Forsvarslovene af 1909 maatte Kommunen i 1912 udvide Eksercerpladsen for at beholde en Del af Garnisonen (120 Td. Land). 1922 mistede Byen den sidste Rest af Garnisonen, men beholdt Kornetskolens. Der blev frigiort en Del af de Arealer, som i 1912 stilledes til Raadighed, men i 1939 optoges nye Forhandlinger mellem Byen og Staten om yderligere Udvidelse af Eksercerpladsen af Hensyn til Kornetskolens Uddannelsesmuligheder.

Eksercerpladsen, der for Tiden omfatter ca. 110 Td. Land, er i landskabelig Henseende et af de mest vidunderlige Omraader, som findes. Skulde den nogensinde blive nedlagt som Øvelsesplads for Militæret, burde den fremdeles bevares som ubebygget Lyst- og Sportsareal. Under den Udvikling, som har fundet Sted, er der regnet med Eksercerpladsen som et Led i den landskabelige Helhed, der er tilstræbt i Forbindelse med Marienlyst og Lystomraaderne, der forbinder Byen og Statskoven.

Strandarealet ved Højstrup.

Dette Strandareal erhvervedes af Kommunen i 1917 ved Køb af de gamle Glasværksgrunde, hvoraf Landgrundene blev udstykket og solgt med Servitut som Villagrunde.

Reberhaven (Blegdammen).

Redaktør Galschiøt skænkede ved Gavebrev af 1928 sin idylliske Ejendom til Kommunen, at overtage efter Giverens Død.

1940 er Ejendommen overtaget og indgaar dermed i Lystomraaderne, der strækker sig fra Skolerne til Sommariva, ca. 2 Kilometer.

Dammen agtes stillet til Raadighed for Skøjteløb, men muligvis under samme Form som for nogle Aar siden med Dannelse af en Skøjteløberforening.

Til Gaven er knyttet forskellige Betingelser, bl. a. at Offentligheden skal have en begrænset Adgang til Haven. Under Forhandlingerne udtalte Giveren Ønske om, at Boligen fortrinsvis maatte blive benyttet til Borgmesterbolig, men ellers udlejet til en offentlig Embedsmand.

Den skænkede Ejendom er en Rest, som er tilbage af en oprindelig betydelig større Ejendom med Grænser mod Claessensvej og Kongensgade, der efterhaanden er udstykket og bebygget.

1782 blev herpaa anlagt en 300 Meter lang grundmuret Reberbane langs Blegdammen med Facade mod Bøddelgade, som i 1847 omdøbtes til Lundegade. Den anlagdes af Købmand Claessen, der er en af Sundtoldens største — maaske den største — Skikkelser, og efter hvem Gaden har Navn. Reberbanen var indrettet efter Datidens bedste tekniske Mønster, hentet fra England, og fremstillede alle Arter af Tovværk fra de tykkeste Trosser til de tyndeste Liner. Det var et udpræget Sundtoldsforetagende, der ebbede ud og forsvandt med Skibene.

Tilbage staar endnu en velbevaret Rest af denne Reberbane, der fremdeles vil blive bevaret som et historisk Minde.

Kommunen har samtidig faaet Forkøbsret paa den Del af Ejendommen, der ikke er indeholdt i Gaven, beliggende op til Folkeskolen. Denne agtes til sin Tid sammenlagt med den skænkede Ejendom til Udvidelse af Haveanlægget.

Stubbedamsanlægget.

I Forbindelse med Udstykningen af „Bergmandsdal“ (1932) lod Kommunen udføre Stubbedamsanlægget mellem Stubbedamsvej og Kongevej. Dette Lystanlæg er

baseret paa Stubbedammen, som er en Levning fra Byens private Vandforsyning før det kommunale Vandværk (1894). Det har været en naturlig Vanddam, der samlede Overfladevandet fra de omliggende Jorder, men som i mange Aar har henligget som Eng.

Kommunen har efterhaanden erhvervet de omliggende private Grndarealer til Udstykning og Vejanlæg, og heraf blev udlagt Arealerne, som i Forbindelse med Stubbedammen danner Lystanlægget, der blev færdigt i 1935.

Gennem Stubbedammen løber en Bæk, og ved Anlæg i Forbindelse med denne gøres Stubbedammen om Vinteren til Byens naturlige Skøjtebane, saadan at ogsaa denne Sportsgræn kan dyrkes.

Kolonihaveparken „Solbakken“

blev anlagt af Kommunen 1935 paa et Areal paa ca. 27 Td. Land, som Kommunen købte af Sofienlyst til Formaalet. Det er et af Byens smukkeste beliggende Omraader, hvor der er 210 Kolonihaver, der er udlagt som saadanne for stedse.

Samtidig med det egentlige Formaal som Kolonihaver tager Anlægget Sigte paa at være et offentligt tilgængeligt Lystomraade. Efter bestemte Regler kan Kolonisterne opføre Sommerhuse til Beboelse i Sommertiden. Til Kolonien er knyttet en Serveringspavillon for Afholdsdrikke samt Bygninger for Kolonial-, Brød- og Mælkehandel.

Til Overtagelse af denne Kolonihavepark blev dannet en Forening, som selv administrerer hele Kolonien mod at betale en samlet Lejeafgift til Kommunen.

Medvirkende til Oprettelsen af denne Kolonihavepark var den Omstændighed, at Kommunen efterhaanden lagde Beslag paa de offentlige Havearealer, og den private Udstykning medvirkede ogsaa til at gøre Havelejerne haveløse. Paa „Solbakken“ skal de, som vil, kunne leve i Fred for Livstid.

Grønnehave.

Fra Sundtoldstiden til 1930 har Grønnehavearealerne henligget som Venteanlæg for et Havneanlæg til Udvidelse af Statshavnen.

Derfor er der forud for 1930 disponeret over disse Arealer stykkevis uden nogen Plan eller Retningslinje.

Her er et af Resultaterne af Statens Forsyndelse imod Helsingør i Havnesagen. Gennem mere end et halvt hundrede Aar opretholder Staten Retningslinjer for Byens Udvikling, som aldrig opfyldes. Man kan naturligvis sige, at Byen selv har manglet Foretagsomhed, men det er ikke helt rigtigt, thi Statshavnen har ikke givet Byens Næringsdrivende Mulighed for at kunne udfolde normal Foretagsomhed som i andre Havnebyer.

De tilbageværende Rester af Grønnehavearealerne blev 1930 gjort til Lystarealer, der tjener sit Formaal baade som indtægtsgivende Arealer og som Lystarealer, der falder sammen med Kronborg og Marienlyst og samtidig dækker de industrielle Anlæg.

Indtil Anlægget af Skibsværftet var Grønnehave dels Eksercerplads og dels Ingenmandsland. En kgl. Kommission af 1874 fastslog, at en Udvidelse af Statshavnen maatte foregaa ved et Havneanlæg paa Grønnehave, og denne Kommissionsbetænkning er aldrig senere blevet afkræftet.

Det var derfor heller ikke nogen Tilfældighed, at Skibsværftet blev anlagt netop, hvor det ligger, med Udsigt til et stort Havneanlæg paa Grønnehavn, og saaledes Adgang til begge Havne bag om Kronborg. I den nyere Tid (efter 1922) har Skibsværftet ganske vist modarbejdet en saadan Plan, men det er en Sag for sig.

Den næste Disposition over Grønnehavnarealer til Industri anlæg var i 1894, da Frederiksborg Amts Kreatur- og Svineslagteri blev anlagt, og samme Aar Kommunens Vandværk.

Det største Indgreb i Grønnehavnarealerne blev lavet af Julestormen 1902, da Stormfloden satte Havets fraadende Vandmasser ind over Kysten. To af Vandværkets Boringer og to smaa Ferskvandsdamme (Lappedammene) forsvandt i Bølgerne. Samtlige Beboere paa Lappen var den Nat klar til Udrykning af Husene og fulgte det mægtige Natursceneri med blandede Følelser.

Hvis Naturkatastrofens Skade paa Kysten mellem Kronborg og Marienlyst straks var blevet efterfulgt af en virkelig Kystsikring, havde der formentlig været Mulighed for at tage Landet tilbage fra Havet. Der blev imidlertid intet foretaget før efter 4 Aars Forløb, da Salgssummerne for Arealerne til Hornbæk-Banen i 1906 blev benyttet til Kystsikring.

Man var tværtimod af den Opfattelse, at Havets Indgreb nærmest maatte betragtes som en Fordel, naar den nye Havn skulde bygges.

Kystsikringen var for svag og blev ikke holdt vedlige paa anden Maade end ved, at Stranden benyttedes som Byens Losseplads for Dagrenovation.

Dette var en billig Form for Kystsikring og en bekvem Form for Losseplads, thi Havet tog hvert Efteraar, hvad der var udkastet af Affald i Aarets Løb. Der ansattes en fast Opsynsmand ved Lossepladsen med grundmuret Opsynshus, beliggende ved et aabent Kloakudløb over Stranden, hvor nu Badeanstalten ligger. Derfor havde Opsynsmanden altid de fineste Grøntsager.

Resultatet var dog, at Søen alligevel stadig aad sig længere ind i Grønnehavnarealerne.

1901 solgtes et Areal af Grønnehavn langs den Taylorske Ejendom og samtidig udlagdes et Areal til Vej (Grønnehavnvej). 1902 anlagdes Cementvarefabrik og Mørtelværk i Forbindelse med et Beboelseshus, som i Forvejen var opført. Denne Ejendom købte Kommunen tilbage i 1925, og 1932 købtes alle private Haver paa Lappen øst for Banelinien.

Der blev ogsaa i 1902 udlagt et Areal til Fodboldbane for Idrætsforeningen, som denne var meget glad for trods Sand og manglende Græs.

1906 kom Hornbækbanen med dens Stationsanlæg og Spor, som skar Grønnehavn i to Dele.

Omkring samme Tid (1905) blev Svineslagteriet, som i flere Aar havde helliget som Ruin, solgt og omdannet til Glasværk med et udvidet lejet Areal.

Fra omkring 1909 begynder en vis Tilbageholdenhed at gøre sig gældende med Hensyn til at disponere over Grønnehavnarealer. Dette skyldtes to Hensyn. For det første var Havnesagen paa dette Tidspunkt højaktuel, og man vilde ikke foregribe noget i den Retning. Men samtidig lurede alligevel en indre Skepsis overfor Havnesagens Løsning, hvorfor man heller ikke vilde foregribe noget, hvis det skulde ske, at Havnen ikke kom. Denne Stilling opretholdtes i de følgende 20 Aar, hvor der uden

nogen længere Afbrydelse forhandlede mellem Byen og Staten om Havnesagen, og der afvistes mange Forsøg paa at købe Arealer.

Man begyndte at pynte lidt paa Grønnehaven baade med Blomster, Veje og paa Stranden, men noget rationelt kunde under disse Omstændigheder ikke laves.

I Anledning af Byens Jubilæum i 1926 undergik Grønnehaven en fuldstændig Forvandling ved de Festarrangementer, som bragtes til Udførelse paa disse Arealer, og som vistnok faldt ganske godt i Befolkningens Smag.

Omkring samme Tid blev man klar over Havnesagens endelige Skæbne. Med Jubilæumsaaret som Udgangspunkt blev i de følgende tre Aar Retningslinjer lagt for Grønnehaves Fremtid, og denne Linje er fulgt i Storm og Stille gennem de forløbne Aar.

Baadehavnen blev bygget 1932—34 som kommunalt Foretagende og som et Led i det samlede Lystomraade.

En Baadehavn er imidlertid aldrig rentabel i direkte Forstand, og derfor blev den øvrige Del af Grønnehavnearealerne udlejet til et privat Badekonsortium for en Lejeafgift, der skulde dække Forrentningen af Baadehavnslaanet. Badekonsortiet byggede Restauration, Sommertivoli og Badeanstalt paa den lejede Grund, men gik i Stykker, hvorefter Kommunen købte de opførte Bygninger, der nu udlejes af Kommunen med Undtagelse af Badeanstalten, der i 1940 blev taget i Brug som kommunal offentlig Badeanstalt.

I 1939—40 er de sidste Grænselinjer trukket mellem Grønnehavnearealerne, der herefter skulde ligge i fast Leje efter saa mange Aars omskiftelige Tilværelse.

Gummifabrikken, der afløste Glasværket i 1936 (Glasværket standsede 1918 som Følge af Mangel paa Kul), har faaet en betydelig Udvidelse af lejet Areal, men ikke mod Søen.

Arealet mellem Øresundsvej og Vandværket og Parkeringspladsen mellem Grønnehaven og Hornbækbanen er inddraget under Gummifabrikken. Ny Parkeringsplads anlagdes 1940 i Forlængelse af den hidtidige paa Arealet øst for Indkørslen til Bane-stationen, hvor der i nogle Aar var Legeplads for Børn. Der var ingen Sorg over at skulle nedlægge denne Legeplads, thi en saadan uden fast Opsyn er mere til Skade end Gavn.

Tilbage er Arealet mellem Baadehavnen og Marienlyst, hvor Badekonsortiet ikke naaede at faa bygget et projekteret Feriehotel, men hvorom forhandles, og Arealets Grænser er fastlagt.

Ligeledes forhandles om Forlægning af Kronborgvejen, hvorved Skibsværftet faar en lille Udvidelse og Kronborg faar en smuk Adgangsvej, som Byen vil glæde sig over, og som formentlig gennemføres 1941.

Mellem By og Staten blev der i 1935 indgaaet Overenskomst om, at Kronborgs Grønnehavnearealer (Kronborgskoven) og Strand skal være tilgængelig for Offentligheden paa Betingelse af, at Kommunen renholder Omraadet.

Søbad, Søsport og Strandarealerne ved søndre Strandvej.

I tidligere Tider var der ingen Badeanstalter paa Stranden mellem Kronborg og Marienlyst. Der foregik nok Badning i Sommertiden, men det var fra et aabent Skur, som Kommunen lod opsætte paa Stranden uden Tilsyn.

Marienlyst Badeetablisement og Hansens Badeanstalt ved søndre Strandvej var de gamle Badeanstalter for Søbad og hver for sit Publikum.

1919 lod Kommunen nedsætte et Udvalg for den offentlige Badeanstalt, og dermed indlededes en ny Udvikling af Adgangen til Søbad.

1925 købte Kommunen Cementvarefabrikken paa Grønnehave og lod indrette en efter Datidens Forhold moderne Søbadeanstalt. Og da Kommunen efter Jubilæums-aaret 1926 flyttede Jubilæumskabinerne til denne Badeanstalt, var alle rimelige Krav opfyldt bl. a. ogsaa for Adgang til Svømning.

Baadehavnsanlægget skabte imidlertid den højeste Mulighed for Adgangen til Søbad og Søsport.

I Forbindelse med Baadehavns søndre Mole byggedes Kommunens offentlige Badeanstalt, og ved Havns nordre Mole blev anlagt det store private Anlæg under Navnet Kronborg Havbad, der kan modtage flere Tusind Gæster.

Begge disse Badeanstalter er fra 1939 kommunale — den store med dertil hørende Strand mellem Baadehavnen og Marienlyst for Offentligheden med alt, hvad dertil hører af Sikkerhedsvagt og Betjening, medens Anstalten ved søndre Mole er stillet til Raadighed som Søbad for Skolerne.

Men desuden er der i Baadehavns nordre Bassin bygget et aabent Svømmestadion efter internationale Maal og Regler. Det er Helsingør Svømmeklub, der har bygget dette Svømmestadion efter Overenskomst med Kommunen og med Kommune-garanti for Laanet til Opførelse (65.000 Kr.). Stadiet administreres af Svømmeklubben, og mod Betaling er der offentlig Adgang til saavel Badning som Svømmeundervisning.

Her har Ragnhild Hveger sit lokale Domicil.

Denne Udvikling af Søbadevæsenet med Koncentration omkring Nordhavnen medførte, at den private Badeanstalt paa Stranden ved søndre Strandvej ikke kunde bestaa, og efter Strandvejens Indførelse til Færgen er alt Badevæsen fjernet herfra.

Det er ogsaa et Led i denne Udvikling, at alle Kloakudløb (3) paa Stranden mellem Kronborg og Marienlyst fjernedes samtidig med Bygning af Nordhavnen. Der er en saakaldt Overfaldsledning, som udmundes langs søndre Mole, men dette er en Sikkerhedsventil, der kun virker ved voldsomme Regnskyl. Der er to andre saadanne Ventiler, den ene med Udløb i Statshavnen udfor Hestemøllestræde og den anden under Statsbaneterrænet til Øresund.

Nord for Kronborg er der saaledes rent Havvand direkte fra det aabne Kattegat.

Bygning af Nordhavnen muliggjorde, at Søsporten kunde udvikle sig i denne By, der fra Naturens Haand har alle Betingelser i den Retning, men som har savnet Havnebasis.

Der dannedes straks efter Havns Aabning Helsingør Amatør-Sejlkлуб, som efterhaanden har faaet baade Klubhus i Forbindelse med Baadeplads og egen Ophalbedding.

Ligeledes dannedes Kajakklubben, der ogsaa har faaet eget Kajakhus med Klublokaler.

Helsingør Roklub er derimod ældre, den oprettedes 1900 som en Afdeling under Idrætsforeningen, men blev selvstændig Klub 1906, og Helsingør Dameroklub oprettedes 1935.

Roklubberne havde Baadehuse paa Kommunens Strandarealer ved søndre Strand-

vej. Ved Strandvejens Indførelse til Færgen maatte Roklubbens Huse fjernes, og Spørgsmaalet stod da paa, om Klubberne skulde flytte til Nordhavnen eller søge tilvejebragt Mulighed for at blive Syd for Byen.

Resultatet blev, at der lavedes en Kanal under Færgevejen fra Søen til Baade- og Klubhus paa Landarealet Vest for Færgevejen. Derved opnaaede Roklubberne ved Byens Bistand at faa et prægtigt Anlæg, moderne indrettet.

Vandrehjemmet Wisborg.

I direkte Forbindelse med Kommunens Strandarealer ved Søndre Strandvej ligger paa Skrænten op til Vejen Villa „Wisborg“.

Ved Vejoplægningen opstod det ønskelige i, at denne Ejendom blev sammenlagt med det offentlige Areal, hvorpaa ogsaa Roklubberne er beliggende.

Ved Omlægningen paa Grønnehave og senere Udlejning af Arealer til Gummifabrikken var beslægtet den Bygning ved Øresundsvej, som Kommunen i 1929 stillede til Raadighed for Indretning af Danmarks første kommunale Vandrehjem.

Vandrehjemmet maatte i 1934 flytte til en privat Lejlighed ved Esumvej, som Kommunen betalte, indtil der kunde findes andre passende Muligheder.

Paa Byens Foranledning blev der i 1938 dannet et Selskab bestaaende af samtlige Byens Ungdomsforeninger med den Opgave at købe Villa Wisborg og lade den indrette til Vandrehjem mod Kommunens Garanti for de dertil fornødne Laan (ca. 65.000 Kr.), og iøvrigt efter nærmere Overenskomst med Kommunen, der er repræsenteret i Selskabets Bestyrelse. Vandrehjemmet er beregnet til en Belægning paa indtil ca. 100.

Byens Friluftskunstværker.

Mindebrønden paa Akseltorvet er en Gave fra Byens Befolkning til deres By indsamlet hos hele Befolkningen i smaa Bidrag i 1926 i Anledning af Byjubilæet. Der indkom ca. 15000 Kr., og Ny Carlsberg Fondet gav et tilsvarende Beløb, medens Kommunen betalte Resten (ca. 7000 Kr.).

Mindebrønden med Kong Erik er udført af Utzon Frank.

Herakles og Hydraen ved Sundet, opstillet 1931 ud for Banegaardspladsen, er en Gave fra private Bidragydere af Landliggere, der elsker Helsingør og beundrer Billedhugger Rudolf Tegner, som har lavet Gruppen paa sit Atelier ved Paris. Statsbanerne og Havnen har afgivet Pladsen, og Byen har bekostet Opstillingen og den fremtidige Vedligeholdelse.

Danserindebrønden paa Grønnehave har sin egen Historie. Gruppen er en Gave fra Carlsbergfondet til Byen København, udført af Rudolf Tegner. Der var delte Meninger om Kunstværket, og da Kongens Have ved Rosenborg Slot skulde omlægges i 1933 var der Kræfter i Bevægelse for at faa Gruppen fjernet fra Haven.

Under denne Situation kom Helsingør ved Forhandlinger med de forskellige interesserede Parter i Besiddelse af Danserindebrønden og lod den opstille paa Grønnehave med indlagt Tilførsel af Vand, som er Forudsætningen for dette Kunstværk.

Mindesøjlen for Mads Holm. Da Byen har al mulig Grund til at mindes Skibsværftets Grundlægger, lod Kommunen i 1931 opstille Mindesøjlen ud for Værftet. Selve Søjlen er fra det gamle Christiansborg Slot. Den henlaa i en Affaldsbunke, og

Byen har faaet den uden Vederlag efter Anbefaling af Utzon Frank, som har lavet Kunstværket med Skibet paa Toppen.

Kunstværkerne i Marienlyst Slotspark er omtalt under Marienlyst.

---

6. Statshavn og kommunal Baadehavn.

Statshavnen.

Udførlige Oplysninger om Statshavnen er indeholdt i den af Byraadet i 1928 udgivne Bog om Kommunestyret i Helsingør 1890—1930, hvorfor her kun skal omtales, hvad der er passeret efter 1926, da Havnesagen standsede.

Endnu et Forsøg paa at rejse Havnesagen blev gjort fra Byens Side ved Udarbejdelsen af et nyt og billigere Projekt til Havn Nord for Kronborg til 4,7 Mill. Kr.

Der var imidlertid fremdeles ingen Mulighed for Gennemførelse, og ved Beslutning af 30. Juni 1930 opgav Byraadet for stedse Tanken om Statshavnens Udvidelse med en Trafikhavn Nord for Kronborg.

Herefter maatte Bestræbelserne fra Byens Side gaa ud paa at opnaa en Udvidelse af Statshavnen indenfor dens nuværende Rammer. Af tekniske Muligheder gives kun en eneste, nemlig at udrette Havnens nordre Mole og udrykke søndre Molehoved i Forhold dertil, saaledes at der bliver større Svajepads i Havnen og bedre Indsejling. Der kan hverken opnaas større Landareal eller mere Bolværksplads.

Forøgelse af Svajepadsen i Havnen er nødvendig af Hensyn til den skibstekniske Udvikling med større Skibe og deraf følgende Livsmulighed for Skibsværftet og for den Havnetrafik, som endnu er tilbage.

Det er samtidig Byens Forudsætning, at Kulpladserne i Havnegade fjernes og flyttes til nordre Mole, naar denne er blevet rettet ud, og til Gengæld kan det gamle Pakhus paa Molen flyttes til Havnegade paa Kulpladsens Areal.

Det vil ogsaa være nødvendigt at udvide Færgelejerne med et nyt Leje for Sporfærge. Den internationale Trafik og Forbindelsen med Sverige kræver dette, som kan gøres uden at skade Besejlingshensynet i Havnen. Der bliver da Plads til to Sporfærger og en Automobilfærge samt desuden saa meget Plads mellem Færgelejerne og Havnegade, at Provianteringstrapperne kan blive liggende. Dette kan opnaas derved, at Statsbanerne har projekteret Muligheden for, at begge Sporforbindelser til Færgerne føres Øst for Stationsbygningen. Der var Tale om at føre en Sporforbindelse paa hver Side af Stationen, hvorved hele Bassinet var blevet beslaglagt til Færgeleje.

Moleudrykningen og nyt Færgeleje er de to Opgaver i Statshavnen, som Byen har arbejdet for gennem de forløbne 10 Aar siden 1930.

Ved et Fællesmøde mellem Havneraadet og Magistraten den 25. August 1939 enedes By og Havn om følgende Indstilling til Trafikministeriet:

„Havneraad og Byraad er enige om at tiltræde det af Generaldirektoratet for Statsbanerne udarbejdede og foreslaaede Projekt, Plan Nr. 930 til Om-

bygning af Færgelejerne i Havnen herunder Anlæg af et nyt Leje for Sporfærge.

Dette Arbejde bringes til Udførelse ved Statsbanernes Foranstaltning efter nærmere Forhandling med Havneforvaltningen om de tekniske Enkelt-heder. Til disse tekniske Enkeltheder henhører Ønskeligheden af, at der i Hjørnet mod Toldbodpladsen kan anlægges Provianteringstrappe og Baadebro. Endvidere at Indgrebet i søndre Mole og Fremrykningen i Havnen kan blive mindst mulig.“

Der var hermed opnaaet lokal Enighed om Færgelejerne, men Sagen kunde alligevel ikke glide.

Forhandlingerne om Havneudvidelse og Ombygning af Færgelejerne gik fortsat sin Gang mellem Byen, Trafikministeriet, Havneraadet, Generaldirektoratet for Statsbanerne og Statens Vandbygningsvæsen.

Efter Aftale mellem Trafikministeren og Borgmesteren foretoges en Besigtigelse af Forholdene paa Stedet Lørdag den 26. Oktober 1940 med efterfølgende Forhandlinger, hvori alle Parter deltog ogsaa Skibsværftet.

Resultatet af Forhandlingerne blev, at Trafikministeren gav Tilsagn om, at Ombygningen af Færgelejerne bringes til Udførelse. Angaaende Udretningen af Havnens nordre Mole gav Ministeren Tilsagn om at ville søge dette Arbejde gennemført som et Led i Regeringens Beskæftigelsesforanstaltninger, og kan ventes paabegyndt i 1941

Baadehavnen.

Da Statshavnen nord for Kronborg blev opgivet i 1930, tog Byen straks Spørgsmaalet op om Kystsikring og Baadehavn. Ventetiden maatte nu være forbi for Sikring af Kysten og for Løsning af de Opgaver, der er knyttet til en Baadehavn.

Allerede i 1909 havde Kommunen under Overvejelse at lade anlægge en Baadehavn ved Trykkerdamsbakken. Der blev udarbejdet Tegninger og Forslag, bl. a. med en Restaurationspavillon paa det Areal, hvor nu Vandrehjemmet ligger. Spørgsmaalet blev stillet i Bero af Hensyn til Havneraadets Forslag om en Nordhavn.

1932 vedtog Kommunen at bygge en Baadehavn for egen Regning. Naar Grønnehave blev valgt fremfor Sydkysten, var det af tre Grunde. For det første for at en Baadehavn kunde tjene som Hovedsikring af Grønnehave Strand mod Angreb fra Søen, da der ellers skulde ofres en Kapital paa Kystsikring svarende til ca. $\frac{2}{3}$ af, hvad en Baadehavn koster, hvortil kommer Kystsikringens aarlige Vedligeholdelse.

Men dernæst er Fiskeriet efterhaanden formindsket i Øresund som Erhverv og henvist til Farvandene nord for Kronborg, hvilket havde til Følge, at Fiskerierhvervet ønskede Baadehavnen lagt nord for Kronborgpynten, der ikke altid er saa let at runde for Smaafartøjer.

Endelig var det Tanken, at en Lystbaadehavn skulde indgaa som Led i Lystarealerne, der omfatter Kronborg og Marienlyst, samtidig med at de tilbageværende Arealer af Grønnehave ogsaa indgaar som Led heri.

Baadehavnen var imidlertid faktisk i 1931 strandet, fordi der ikke kunde anvises Dækning for et saadant Havneanlægs aarlige Driftsudgifter. En Baadehavn er sjælden rentabel i direkte Forstand, dens Betydning skal vurderes ad indirekte Veje, og derfor gives der offentlig Tilskud til Baadehavnene.

Denne Baadehavn blev bygget under Protest fra Staten, derfor maatte Byen selv bekoste Baadehavnen, hvilket dog ikke var tilstækkeligt til at opnaa Ministeriets Tilladelse, da Anlægsudgiften nødvendigvis maatte skaffes ved Laan.

Direkte Indtægter skulde altsaa skaffes for at faa Baadehavnen bygget. Dette opnaaedes ved Udleje af de ledige Grønnehavearealer til et Badekonsortium, som delvis tillige skulde have Raadighed over Havnens Omraade og Badestranden mellem Havnen og Marienlyst. Badekonsortiet skaffede tillige Kommunen det fornødne Baadehavnslaan.

Badekonsortiet fik ogsaa bygget sine egne Bygninger, som Kommunen ikke havde andet at gøre med end at godkende, hvad der blev lavet. Konsortiet kunde ikke klare sig, og Lejemaalet gik over paa andre Hænder. 1939 købte Kommunen alle Bygninger, der med Istandsættelser staar i ca. 150.000 Kr. Den heraf gaaende Lejeindtægt dækker fremdeles sammen med Havnens egne Driftsindtægter dens Driftsudgifter.

Af en Beretning fra 1938 fremgaar, at Nordhavnen i Sommersæsonen har været besøgt af 937 fremmede Lystfartøjer medførende ca. 5000 Personer.

---

7. Viadukten ved Rønnebæralleen, Søndre Strandvejs Indførelse til Færgen og Udvidelse af Havnegade.

Ved Kystbaneanlægget og Statsbanestationens Flytning 1892 blev Strandvejens Indførelse til Byen ad Strandgade afbrudt. Før den Tid løb Strandvejen—Strandgade og Kongevej—Stengade sammen i Havnegade og videre til Kronborg.

Spørgsmaalet om Adgangsforholdene til Færgelejerne fra Syd og Nord har været aktuelt, siden Planerne om Anlæg af en Trafikhavn Nord for Kronborg blev endelig opgivet i 1930.

Disse Havneplaners Gennemførelse vilde nemlig ogsaa have løst Trafikproblemerne omkring den gamle Havn.

Efter Havneplanernes Opgivelse maatte den trafikale Udvikling foregaa paa Basis af de bestaaende By- og Havneforhold, og det er denne Udviklingslinje, Kommunen har fulgt gennem de forløbne 10 Aars Forhandlinger.

Havneforholdene blev forbedret med Anlæg af Baadehavnen paa Grønnehave, og Havnegades Udvidelse med Gennemkørsel for Øje blev indledet med Udvidelse af Allégade i 1932 og derefter Skridt for Skridt videreført.

Paa samme Tid blev i 1933 Udviklingen indledet Syd for Byen ved Forlængelse af Stubbedamsvej til Rønnebæralleen med en Fortsættelse for Øje paa denne Side af Banelinjen i Forbindelse med en ny Amtsvej.

Dette Vejproblem har gennem Aarene været Genstand for en meget omtumlet Forhandling mellem Stat, Amt, Kommune og Motororganisationer. Paa et givet Tidspunkt tog Helsingør Kommune sit Standpunkt, der nu efterhaanden er gennemført ved Udvidelse af Søndre Strandvej og Anlæg af en ny Færgevej langs Vandet med Tilslutning til Kongevejen over Trykkerdams-Viadukten, som i den Anledning skulde udvides med Udbygning af Fortov paa begge Sider.

I Henhold til derom førte Forhandlinger skulde Staten samtidig lade bygge en Viadukt under Statsbanen i Stedet for den gamle Viadukt ved Rønnebæralleen.

Disse Arbejder var anslaaet til en Udgift paa ca. 1 $\frac{1}{2}$ Million, hvoraf Staten skulde udrede Udgiften til Viadukten, ca. $\frac{1}{2}$ Million, og 705.000 Kr. af Resten.

De løbende Forhandlinger førtes videre, og i 1938 ansøgte Helsingør Byraad Ministeriet om at maatte erhverve og nedrive de Statshavnen tilhørende Bygninger i Havnegade for at udlægge Grunden til Gadeudvidelse og offentlig Plads, men tilbød at skaffe Vandbygningsvæsenet og Havneadministrationen andre passende Lokaler.

Dette blev akcepteret af Ministeriet, og Kommunen købte den historiske og fredede Ejendom Hjørnet af Strandgade og Sofiegade og lod heri indrette Kontorer for Staten, uopsigelig fra Kommunens Side, saalænge der er Statshavn i Helsingør.

I Fortsættelse heraf købte Byen Ejendommen „Skibet“ til Nedrivning for at udlægge Grunden til offentlig Plads. Samtlige øvrige Ejendomme mellem Havnegade og Strandgade eksproprieredes til Nedrivning for at kunne udvide Havnegade med 10 Meter, medens Resten af det eksproprierede Areal, 1350 m², solgtes til privat Hotelbebyggelse.

Under disse Forhandlinger nedbrændte Jernbanehotellet, hvilket blev en Lettelse for Planernes Gennemførelse.

De samlede Omkostninger til Udvidelse af Havnegade og Toldbodpladsen paa Strækningen ud for Strandgade kalkuleredes til 610.000 Kr. efter Fradrag af Salgssummen for det Areal, der afhændes til Hotelbebyggelse (135.000 Kr.). Fra Byens Side var Forudsætningen, at Staten skulde deltage i Udgiften med Halvdelen.

Efter Aftale mellem Trafikministeren og Borgmesteren afholdtes et Møde paa Raadhuset den 22. April 1939 for at faa fastlagt de vanskelige og mangesidede Forhandlinger. Paa Mødet var repræsenteret Trafikministeriet, Statsbanerne, Vandbygningsvæsenet, Statshavnen, Hornbækbanen og Byen.

Der opnaaedes Enighed om Aabningen af den nye Færgevej, og at Havnegade aabnes for Trafik i begge Retninger mod nord og syd. Endvidere at Hornbækbanens Spor gennem Havnegade nedlægges, og at Privatbanen benytter Statens Havnspor. Sporkurven udrettes, og Havnens to trekantede Pladser langs Havnegade benyttes til Parkering. Stationspladsen foran Jernbanestationen omlægges, og i Forbindelse med Færgelejernes Ombygning undersøges, hvorledes Provianteringstrapperne kan anbringes.

Mødet udtaler, at Flytning af Kulpladserne fra Havnegade til nordre Mole er ønskelig, men ikke nødvendig for Færdselens Gennemførelse i Havnegade.

Vandbygningsdirektøren bemærkede særligt, at naar han gik med til den angivne Ordning, saa var det, fordi han fandt det ønskeligt, at de offentlige Interesser, der var knyttet til Planen, fremmedes, men han maatte til Gengæld fremhæve, at det nu passerede yderligere underbyggede Havnens Krav paa bedre Pladsforhold.

Ministeren og Borgmesteren kunde ganske tiltræde dette.

Herefter bringes disse Arbejder til Udførelse, og der er senere opnaaet Enighed om, at Statshavnen lader udføre Gadeomlægningen fra Sofiegade til Skibsværftet med Kommunen som Entreprenør.

Den direkte Indførelse af Hovedvej 3 og søndre Strandvej til Færgelejet er et Led i de bevidste Bestræbelser for at gøre Helsingør Overfarten saa god som teknisk mulig. Naar blot Færgemateriel og Færgefarten er i Orden, vil denne Adgangsvej

faa en lignende Betydning som et Broanlæg over Sundet og medføre en vældig Forøgelse af Biltrafikken med Færgerne, men der skal sejles uafbrudt og til en rimelig Pris om Sommeren fra Morgen til Midnat.

De forholdsviis beskedne Udgifter, som medgaar hertil, vil i alle Henseender være produktive.

Erfaringen viser, at hver teknisk Forbedring af Overfarten medfører øget Trafik. Og i denne Forbindelse maa Opmærksomheden ogsaa været henvendt paa, at enhver Forbedring af Trafikforbindelsen mellem Danmark og Tyskland samt mellem Danmark og England over Esbjerg virker direkte paa Overfarten Helsingør—Helsingborg.

Hvad Byens historiske Gadebillede angaar, da har dette ikke taget Skade. Af de 10 Huse, som er nedrevet, var der kun to af historisk Interesse, og disse var skjult bag den skæmmende Bebyggelse fra 90-erne i Havnegade. Fra Byens Trafikcentrum (Banegaard og Færge) fik man ikke Indtryk af den gamle Sundtoldsby med dens fine Arkitektur. Nu frilægges den vestlige Side af den virkelige Sundtoldsgade (Strandgade) paa den mest værdifulde Strækning med de smukkeste Sundtoldshuse, som herefter vil være sikrede mod Udslettelse.

Men ligegyldig hvilken Mening, der kan være om den Side af Sagen, var Udvildelse af Gade og Plads en bydende Nødvendighed og et Livsspørgsmaal for Byen, efter at der med Havnesagens Opgivelse blev lukket for en Løsning over Havnens Bassin.

---

8. Gade- og Vejvæsen (Kloakvæsen).

Den trafikale Udvikling gennem Perioden mellem de to Verdenskrige har givet en By som Helsingør store og vanskelige Problemer at løse.

I Aarene efter 1920 kom Overgangen fra Hestekøretøjer og provinsielle Markveje til Bilbaner overalt. Byens Beliggenhed paa Pynten mellem Øresund og Kattegat i Forbindelse med Hensynet til at bevare den gamle historiske Bykærne fra Sundtoldens Tid og den livsvigtige Opgave at forbedre Adgangsforholdene til Færgen som Led i den internationale Overfartsforbindelse til Sverige har været Baggrunden for Løsningen af Helsingørs Trafikproblemer. Omfanget af disse Løsninger har saaledes været bestemt af byplanmæssige, landskabelige, historiske, turistmæssige og almindelige vejtekniske Hensyn.

Der er gennemført tre Ringlinjer udenom den gamle Bydel med den nye Viadukt ved Rønnebæralleen og Krydset ved Lappen som Udgangspunkter, hvor Ringlinjerne løber sammen i Syd og Nord.

Disse Færdselsaarer forbinder alle Adgangsvejene fra og til Byen og Færgen med hinanden.

1ste Ringlinje: Rønnebærviadukten, søndre Strandvej (Færgen), Banegaardspladsen, Havnegade (Kronborg og Nordhavnen), Allégade, St. Annagade, Lappen og nordre Strandvej.

2den Ringlinje: Rønnebærviadukten, Stubbedamsvej (Skæring af Kongevejen), Trækbanen, Tvedesvej, Nygade (Skæring af Møllebakken—Gurrevej —Esrumsvej), Marien-

lyst Allé (Skæring af Gl. Hellebækvej—Ørebakken til Esrumvej), Claessensvej, Lappen og nordre Strandvej.

3die Ringlinje: Rønnebærviadukten, Stubbedamsvej, Flynderborgvej (Skæring af Hovedvej 3), Belvederevej (Skæring af Gurrevej), Bjarkesvej (Skæring af Esrumvej), Rolfsvej, Gl. Hellebækvej, Claessensvej (Nordhavnen, Kronborg, Færgen), Lappen og Nordre Strandvej.

Særlige Hovedled i disse Trafikaarer, udover de mange Udvidelser og Omlægninger, er den nye Viadukt ved Rønnebæralleen i Forbindelse med Rampeanlægget ved Trykkerdamsviadukten og den nye Færgevej langs Vandet samt Omlægningen af Banegaardspladsen, Udvidelse af Havnegade med dertil hørende Frilægning af Pladsen mellem Strandgade og Havnen, hvorved den gamle Sundtoldsgade (Strandgade) træder frem.

Ved en i 1930 indgaaet Overenskomst mellem Helsingør Kommune og Frederiksborg Amt overtog Købstaden alle Strækninger af Amtsveje indenfor Kommune-grænserne for derved at opnaa den for Købstadens Udvikling ønskelige Dispositions-frihed.

Ligeledes er indgaaet Overenskomst med Tikøb Kommune om Vejanlæg over Ejendommen „Kronborg Teglgaard“, der ligger indenfor Helsingør Kommune, men som fra Sundtoldstiden henhører under Landkommunen. Før eller senere bliver formentlig dette Omraade indlemmet.

Med Akseltorvet som Udgangspunkt skærer Købstadkommunens Grænser Adgangsvejene til Byen i følgende Afstand:

Søndre Strandvej	2,9 km	(Snekkersten Kro)
Hovedvej 3	3,7 "	(Rørtang Smedie)
Gurrevej	3,7 "	(Teglstrup Hegn)
Esrumvej	3,4 "	(" ")
Gl. Hellebækvej	2,8 "	(" ")
Nordre Strandvej	3,9 "	(Julebækshuset)

Nedenstaaende gives en Oversigt over de større Foranstaltninger, der i de enkelte Aar indenfor Perioden er bragt til Udførelse:

1920-21. Istandsættelse af Sudergade, St. Olai-gade og Fiolgade, Regulering af Gurrevej.

1921-22. Istandsættelse af St. Annagade.

1922-23. Istandsættelse af Kongevejen indtil Hollandske Mølle.

1923-24. Istandsættelse af Kongensgade.

1924-25. Makadamisering af J. L. Tvedesvej, Omlægning af Fiolgade.

1925-26. Istandsættelse Gurrevejen fra Rosenkildevej til Rønnebærallé.

1928-29. Forlængelse af Grønnehavevej til Kronborgvej. Vejanlæg mellem Stubbedamsvej og Rosenkildevej. — Omlægning af Lundegade, Lappen og Nordre Strandvej indtil „Sommariva“.

1929-30. Regulering af Flynderborgvej. — Anlæg af Udstykningsveje paa Belvederejorderne. — Omlægning af Esrumvej.

1930-31. Omlægning af Gl. Banegaardsvej, Badevej og Murergade. — Omlægning af Allégade mellem Kongensgade og Hestemøllestræde.

1932-33. Hovedreparation af Claessensvej og Marienlyst Allé med Anlæg af Fortove, Køb og Nedrivning af Frk. Galschiøts Ejendom i Marienlyst Allé ud for Sko-

lerne, Hovedreparation af Gl. Hellebækvej fra Marienlyst Allé til Hamletsvænge med Genopførelse af Hegnsmuren om gl. Marienlyst samt Hovedreparation af Møllebakken. — Omlægning af Allegade fra Kongensgade til St. Annagade.

1933-34. Udvidelse af Havnegade fra Hestemøllestræde til Stengade. — Forlængelse af Stubbedamsvejen til Rønnebæralleé. — Vejanlæg paa Grønnehaven. — Overfaldsledning til Afvanding af Hamlets Vænge m. m. — Istandsættelse af Nordre Strandvej paa Strækningen fra „Sommariva“ til „Lille Julebæk“. — Istandsættelse og Udvidelse af den overtagne Del af Søndre Strandvej. — Istandsættelse af Kongevejen fra Hollandske Mølle til Kommunegrænsen.

1934-35 og 1935-36. Istandsættelse af Nordre Strandvej paa Strækningen fra „Lille Julebæk“ til Julebækshuset. — Istandsættelse af den overtagne Del af Esrumvejen. Istandsættelse af Rosenkildevejen fra Gl. Banegaardsvej til Belvederevej. — Overfaldsledning til Afvanding af Kvarteret omkring Kongevejen og Syd derfor.

1936-37. Ratebetalinger vedr. Istandsættelse af overtagne Vejstrækninger. — Flisebelægninger. — Istandsættelse og Regulering af St. Mariæ Kirkeplads. — Gadeudvidelse i Hestemøllestræde med Regulering af Grund til Parkeringsplads. — Nye Kloakledninger og Brønde.

1937-38. Ratebetalinger vedrørende Hovedstandsættelser af Veje og Istandsættelse af overtagne Vejstrækninger. — Istandsættelse af Ørebakken. — Istandsættelse af Fiolgade og Nygade. — Regulering af Fortovet langs Rosenkildevej. — Ordning af Forholdene i Vekrydset Rosenkildevej-Trækbanen. — Regulering af Vejbane og Fortove paa Strækningen Trækbanen-Fiolgade. — Nye Kloakledninger og Brønde. Afsat Beløb til Udvidelse af Havnegade mellem Hestemøllestræde og Stengade.

1938-39. Ratebetalinger vedrørende Hovedstandsættelser af Veje og Istandsættelse af overtagne Vejstrækninger. — Flisebelægninger. — Istandsættelse af Bramstræde, Hovedvagsstræde og Fiolgade. — Istandsættelse af Bjarkesvej og Belvederevej. — Overtagelse af Rolfsvej med Istandsættelse og Udvidelse af Vejen som Hoved-Vejforbindelse.

Med Gader og Veje følger Kloakarbejder, som er indeholdt i Anlægssummerne.

Hovedlinjen heri har været at tjene Bebyggelsen paa Basis af en naturlig Udvikling indefra og udefter. Desuden har Opgaven været at fjerne Kloakudløbene fra Stranden Nord for Kronborg og samle alle Udløb Syd for Byen for før eller senere at lade Udløbene gaa gennem et Rensningsanlæg.

I Forbindelse med Gade- og Vejvæsenet opretholder Kommunen eget Flise-støberi, der i 1938 blev flyttet til Gasværkets Grund, da Gummifabrikken lejede Arealet ved Øresundsvej.

Renovationsanstalten ved Kongevejen nedlagdes 1925, hvorefter Grundejerne er henviste til selv at drage Omsorg for Dagrenovationens Udbringelse til Kommunens Losseplads paa Vapnagaards Jorder.

9. Helsingør-Hornbæk-Gilleleje Banen og Bilruter.

Privatbanen Helsingør—Hornbæk aabnedes for Drift 1906, og Forlængelsen til Gilleleje 1916.

Da Baneselskabet i 1924 stod overfor at standse Driften, traadte Helsingør Kommune til og overtog Banen i Forpagtning paa visse nærmere Vilkaar.

Mod Sikkerhed i Baneselskabets Ejendele dækkede Helsingør Banens Gæld med et Beløb, som oprindeligt var 601.348 Kr., og ved Udgangen af 1927—28 var Beløbet 594.505 Kr.

1928 blev indgaaet en Overenskomst mellem Helsingør, Landkommunerne og Amtet om Afvikling af denne Gæld og Fortsættelse af Banedriften. Denne Overenskomst blev indgaaet for 5 Aar, og i 1933 forlænget til 1. April 1943. Helsingør Kommune fortsætter med Driften i Overenskomstperioden, og Byens Udlæg til Afvikling af Banegælden dækkes i Fællesskab. Herunder ogsaa paaløbne Renter, som for Perioden andrager 261.239 Kr.

Gældsafviklingen fordeler sig saaledes:

Amtet	80.000,—
Tikøb Kommune	189.139,56
Esbønderup-Nøddebo Kommune	34.103,22
Søborg-Gilleleje Kommune	58.824,50
Helsingør Kommune	343.677,49
Banedriften	150.000,—
	<hr/>
	855.744,77

Det kan formentlig allerede siges med Sikkerhed, at Helsingør ikke fortsætter med Banedriften for egen Regning, naar Overenskomsten udløber. Men bag Byens Bestræbelser for at opretholde Trafikforbindelsen langs Kysten til Gilleleje ligger Hensynet til Varetagelse af Helsingørs Oplandsinteresser.

Denne Interesse er gensidig for alle Kommunerne indenfor Strækningen, hvilket ogsaa har givet sig Udtryk i den fælles Afvikling af Banegælden. Men skal der kunne tilvejebringes tilfredsstillende og stabile Trafikforhold, udkræves Samarbejde og Centralisation mellem Bane og Biler. Brydningstiden mellem Baner og Biler, som er gennemlevet de sidste 10 Aar, maa høre op; thi en Fortsættelse faar Samfundet næppe Raad til.

Under Forpagtningsperioden har Byen gennemført en kombineret Bane- og Bildrift og en Motorisering af Banen.

Allerede i 1923 blev der forsøgt med en privat Rutebil ad nordre Strandvej, men den blev købt og nedlagt af Helsingør og Tikøb Kommuner i Fællesskab.

1933 oprettede Banen Bilrute til Hornbæk parallel med Banen, og 1936 blev den forlænget til Gilleleje.

Fragtrute Hornbæk—København blev aabnet af Banen 1933, og Dronningmølle—København 1939. Samme Aar ansøgte Banen om Bevilling til Forlængelse af Fragtruten fra Hornbæk til Gilleleje, som blev anbefalet af Sogneraadene, men nægtet af Amsraadet.

Endvidere har Banen forgæves i flere Aar søgt at overtage Bilruterne Hornbæk-Humblebæk, der aabnedes som privat Rute i 1931, og Hornbæk-Hillerød, der ligeledes aabnedes som privat Rute 1932.

Den Plan, som Byen har foreslaaet, naar Forpagtningsperioden udløber, gaar ud paa, at Baneselskabet atter overtager Banedriften, og at denne opretholdes til Hornbæk. Fra Hornbæk til Gilleleje besørges Trafikken af fast Bilrute Helsingør-Hornbæk-Gilleleje. Men samtidig maa Banen overtage Bilruten Hornbæk-Humblebæk.

Endelig maa Kommunerne give Baneselskabet Garanti for Dækning af eventuelt Driftsunderskud.

Hvorledes disse Forhandlinger vil forløbe, kan ingen vide noget om, men den bedste Løsning vilde formentlig være Statens Overtagelse af Privatbanen.

---

10. De kommunale Værker.

Gasværket.

Helsingør Gasværk har Rod i Sundtoldstiden, det begyndte Driften 1853 efter et Par Aars forudgaaende Forhandlinger mellem Selskabet og Kommunen.

Gasværket blev oprettet og drevet af Dansk-Engelsk Gascompagni, indtil Kommunen i 1921 købte Værket.

1898 fornyede Kommunen Koncessionen for 25 Aar. Et Forslag om, at Byen skulde overtage Gasværket paa dette Tidspunkt, kunde ikke gennemføres.

Efter at Kommunen havde overtaget Værket, blev dette fornyet og ombygget til et saakaldt Dobbeltgasværk, hvilket vil sige, at Kullene fuldstændig forgasses uden Koks som Biprodukt.

Gasværkets Ledningsnet er stærkt forøget siden Kommunens Overtagelse, og nyt Beholderanlæg er opført i Espergærde. Ledningsnettet strækker sig paa Sydkysten gennem baade Tikøb Kommune og Asminderød-Grønholt Kommune i en Afstand fra Byen paa ca. 15 km. Det samlede Ledningsnet har en Længde af ca. 70 km. Helsingør har Koncession i disse to Kommuner.

Da Kommunen overtog Gasværket, var der ogsaa Forhandlinger om at overtage Hornbæk Gasværk og gaa ud med Forsyningsledninger langs Nordkysten paa samme Maade som mod Syd. Disse Forhandlinger førte imidlertid ikke til noget Resultat.

Straks efter Kommunens Overtagelse af Gasværket blev den offentlige Belysning med Gas afløst af Elektricitet, med en Lampe paa hver Mast indenfor Kommunens Grænser (Perlerader).

Vandværket.

Dette Værk er det næste i Rækken, hvad Alder angaar. Helsingør Vandkompagni var et privat Selskab, som forsynede en Del af Byen med Vand gennem indlagte Ledninger i Huset.

Der var ellers paa den Tid Brønde i de større Ejendomme og offentlig Adgang til Bybrønde (Brøndstræde, nu St. Olaiegade). Vandforsyningen førtes til Byen gennem Ledning fra Stubbedammene (Stubbedamsvej). Der var en stor og en lille Stubbedam med noget Kildevand suppleret med Overfladevand fra Egnen. Nogle af disse Ledninger forefindes fremdeles, og bl. a. forsynes Elektricitetsværkets Maskiner

med Kølevand (naar de gaar), Hornbækbanens Lokomotiver (naar de kører) og Slagtehuset (indtil det blev nedlagt) med Vand gennem denne Ledning fra den yderste lille Dam.

Kommunen købte Vandkompagniets Vandforsyningsanlæg og opførte Vandværket 1894 paa Lappehaver og Grønnehaveareal.

Vandværket maa efterhaanden rykke stadig længere bort fra Byen for at faa Vand. Hovedboringer med automatisk Pumpning og Rensning findes i Teglstrup Hegn ved Hellebæk, og nye Boringer søges mod syd ved Espergærde.

Elektricitetsværket.

I Tiden omkring 1906 rejstes Spørgsmaalet indenfor Kommunen om et nord-sjællandsk Elektricitetsværk. Sagen forhandlede mellem By- og Landkommuner, men maatte opgives paa Grund af manglende Enighed. Senere Forsøg paa at rejse Sagen gik heller ikke, før NESA kom til som Privatvirksomhed.

1909 blev en lille Omstændighed benyttet til at rejse Spørgsmaalet om et lokalt Elektricitetsværk. Hotel Øresund havde eget Elektricitetsværk og søgte Kommunen om Tilladelse til at trække en Ledning over Bjergegade til Forsyning af Telefonstationen, som den Gang var til Huse i Højbergs Ejendom (Realskolen).

Andragendet blev tilstillet Kommunens Udvalg for faste Ejendomme til Erklæring. Resultatet blev Forslag om at nedsætte et særligt Udvalg til Undersøgelse og Overvejelse af Elektricitetsforsyningen i Byen. Det videre Resultat heraf blev Antagelse af Ingeniør Spangenberg som Konsulent og Forslag til Opførelse af et kommunalt Elektricitetsværk, som gik i Drift 1911. Værket er anlagt paa Kolonihavegrund.

Under Behandlingen af denne Sag fremkom stærke Protester fra næringsdrivende i Byen, navnlig Handelsstanden. I en offentlig Protestadresse anførtes, at et kommunalt Elektricitetsværk vilde ruinere Kommunen økonomisk, og at det elektriske Lys vilde skade Varerne i Butikkernes Udstillingsvinduer, hvor den Gang benyttedes Gasbelysning.

1913 gik Værket i Samarbejde med Nordsjællands Elektricitetsværk, hvilket efterhaanden kom til at omspænde København og hele Sjælland. Dette Samarbejde var oprindelig baseret paa Elektricitetsforsyningen fra Sverige gennem Kabel under Øresund, der 1913 førtes i Land i Helsingør (forbi Sommariva) til Transformatorstationen ved Esumvej. Men Samarbejdet mellem de danske Værker er nu baseret paa egen dansk Produktion, der ogsaa er Grundlaget for et fortsat Samarbejde med Sverige.

---

11. Byens Jorder, Udstykning og Boligbyggeri.

Byens Jorder.

Saavidt vides, har der ingensinde foreligget nogen samlet Udstykningsplan for Helsingør og heller ikke Hovedretningslinjer for Udstykning. Man kan saaledes ikke tale om nogen kommunal Jordpolitik.

Der er dog ingen Tvivl om, at den af Afdelingsingeniør Carsten efter Byraadets Beslutning i 1902 udarbejdede Kloakplan for Købstadens Omraade har haft en vejledende Indflydelse paa Jordudstykningsplanen til Bebyggelse. Først i 1916 fik Helsingør efter mere end 10 Aars Forhandlinger en moderne Bygningsvedtægt, og herefter nærmer Kommunen sig gradvis til Nutidens Opfattelse af Byplanlægningens Betydning.

I Henhold til Byplanloven af 1938 vil der formentlig i Løbet af 1941 blive udarbejdet Forslag til fuldstændig Byplan for Helsingør Købstadkommune.

Kommunens Udstykninger har fulgt den almindelige kommunale Udvikling, og den har været bestemt af de sociale, kulturelle, trafikale og økonomiske Opgaver, som Kommunen har haft at løse gennem Tiderne. Direkte Regulering af den private Udstykning er ikke foregaaet, men Bygningsvedtægt, Brandvedtægt og Sundhedsvedtægt samt naturligvis Vej- og Kloaknet har været bestemmende for den almindelige Udstykning og Bebyggelse.

Byen har været omgivet af Smaahaver, der efterhaanden er inddraget under Bebyggelsen. Alle kommunale Institutioner er bygget paa Havejord, og det samme gælder de store Boligkomplekser og Boligforeninger.

Kommunen har selv i Sundtoldstiden haft Raadighed over store Omraader af Jordarealer, som kan anslaaes til ca. 3—400 Td. Land. 1873 foreligger den første specificerede regnskabsmæssige Status, hvorefter fremgaar, at Byens Jorder paa det Tidspunkt udgør ca. 119 Td. Land, og at der er solgt Grunde for ca. 44.368 Rigsdaler. Af disse gamle Jorder henligger i 1940 nogle Arealer, som der endnu ikke er disponeret over, og som ikke er nævnt under de forskellige Opgaver. Vognmandsjorderne og Raadmandsjorderne ved Rønnebæralleen er udlejet som Have- og Landbrugsarealer, men paatænkes delvis udlagt som offentlig Fælledpark med Adgang for Ungdommen til Friluftsliv og Sportstræning. Mariendal ved Kongevejen har, siden Renovationsanstalten blev nedlagt 1925, været udlejet som Landbrugsejendom. Kolonihaverne ved Esrumvej regnes blandt Danmarks ældste Kolonihaver, der oprindeligt er skænket til Byens fattige under Bestyrelse af Kommunen.

Glasværksgrundene ved nordre Strandvej.

Som nævnt under Gruppe 5 (Lystanlægene) er Strandgrundene udskilt og henlagt som offentligt Areal. Det var dels med Henblik herpaa og dels for at skabe et Villakvarter, at denne Ejendom købtes af Kommunen i 1917, da saavel denne Ejendom som Arealerne, hvor Sportspladserne er beliggende, blev udbudt til Salg.

Af Glasværket var paa Grunden tilbage Arbejderboliger og Forvalterboligen, som Kommunen lod dels istandsætte og dels ombygge.

Det har taget en Snes Aar for Kommunen at udstykke og realisere denne Ejendom, men Opgaven er løst og har givet et finansielt Resultat paa 109.396 Kr. i Nettooverskud.

Belvederejorderne.

Med Henblik paa Gennemførelse af Vej- og Kloakanlæg og samtidig med det Formaal at skulle tjene som en kommunal Udstykning til privat Bebyggelse, erhvervede Kommunen i 1927 og 1928 Lystejendommen Belvedere samt de omliggende private Haver mellem Lystejendommen og Kongevejen.

Til Udstykning og Salg i Forbindelse med disse Jorder blev ogsaa henlagt et tilgrænsende Areal af Kommunens Grunde omkring Flynderborgvej. Med Anlæg af Veje, Vand-, Gas-, Elektricitets- og Kloakledninger kom disse Grunde til at staa Kommunen i en Bruttoudgift paa 508.651 Kr.

Grundene sælges for 5 Kr. pr. m² og kan afdrages i 20 Aar, og de er fritaget for Bidrag til Veje og alle Hovedledninger. Der er Servitut paa Bebyggelsen, at der ikke uden Kommunens Samtykke maa opføres højere Huse end med 2 Beboelseslag og ikke drives Forretning.

Indtil Udgangen af Regnskabsaaret 1939 var der solgt Grunde for 614.162 Kr., og tilbage at sælge er ca. 37.200 m².

Bergmandsdaljorderne.

I 1934 købte Kommunen ca. 131.400 m² af Lystejendommen Bergmandsdal, som i sin Helhed var under Udstykning. Dette var alle Ejendommens Jordarealer Vest for Banelinjen. Der førtes ogsaa Forhandlinger om Køb af hele Ejendommen, men herom kunde ikke opnaas Enighed.

Den egentlige og direkte Aarsag til dette Jordkøb var Stubbedamsvejens Gennemførelse til Rønnebærviadukten.

Kommunen kunde naturligvis have købt eller eksproprieret det fornødne Vejareal, men samtidig med denne Hovedfærdsselsaars Gennemførelse var der Anledning for Kommunen til ogsaa at sikre Udstykning og Bebyggelse langs Vejen efter Kommunens Ønske og med Udelukkelse af privat Grundspekulation.

Grundpris og Salgsbetingelser for Grundene blev fastsat som for Belvederejorderne, dog at enkelte særlig beliggende Grunde koster 7 Kr. pr. m².

Købesummen for Grundarealerne var 149.341 Kr., hvortil kommer Omkostninger, Vejanlæg og Ledningsanlæg, som indtil Udgangen af 1939 har andraget 195.519 Kr., men som endnu ikke er afsluttet.

Til samme Tid var der solgt Grunde for 216.830 Kr., hvortil kommer Udstykning af 75.000 m² til Stubbedamsanlægget, som er beregnet til 2 Kr. pr. m².

Det kan i denne Forbindelse nævnes, at Kommunen ved offentlig Bekendtgørelse stillede Bergmandsdalsjorderne til Raadighed for Dannelse af en Boligforening med Tilsagn om Bistand til Gennemførelse af et saadant Byggeforetagende paa Betingelse af, at Husene ikke kunde blive privat Ejendom. Der meldte sig kun enkelte Liebhaveere til en saadan Boligforening, hvorfor Tanken blev opgivet.

Boligbyggeriet.

Helsingør har haft alvorlig Boligmangel i 80erne efter Anlægget af Skibsværftet og omkring Aarhundredskiftet samt under Verdenskrigen 1914-18 og følgende Aar.

Boligmangelen i 80erne førte til privat Opførelse af Gartnergadekvarteret. Omkring Aarhundredskiftet blev Boligmangelen afhjulpet af private Murermestre og desuden af en Byggeforening, der omfattede Rosenkildekvarteret, hvilke Huse efterhaanden gik over i Selveje.

Indtil Verdenskrigen var Kommunen ret uberørt af Boligmangel og Boligbyggeri og blandede sig ikke i disse Spørgsmaal. Under Krigsaarene saavel som i Aarene derefter kunde Kommunen imidlertid ikke holde sig fri af Husvildeproblemet. Skolen i Marienlyst Allé, Fattiggaarden i Fiolgade og Glasværksboligerne ved nordre

Strandvej maatte tages i Brug til Husvilde foruden Lejemaal og Indretning af private Husrum og Loftsværelser.

Hamlets Vænge.

Bolignøden var Begyndelsen til, at Kommunen i 1917—18, efter at der i 1915 forgæves var søgt dannet en Boligforening, lod opføre 33 Huse indeholdende 66 Lejligheder paa Kommunens Arealer ved Esumvej, hvilken Bebyggelse fik Navnet Hamlets Vænge. 1920—21 fortsattes Bebyggelsen efter Forhandlinger mellem Kommunen og Skibsværftet med yderligere Opførelse af 13 Dobbeltuse med 60 Lejligheder.

Til første Del af Hamlets Vænge ydede Staten et Tilskud paa 15.500 Kr. aarligt i Tiden 1. Juli 1919 til 1. Januar 1927 og til anden Del et Statstilskud paa 191.230 Kr. Desuden ydede Skibsværftet et Tilskud paa 322.500 Kr. paa Betingelse af samlet Lejemaal i 10 Aar af 60 Lejligheder, der fremdeles er udlejet til Værftet.

Paa samme Tid lod Kommunen opføre Alderdomsstiftelsens 150 Lejligheder samt Alderdomshjemmets 30 Lejligheder, der tjente 3 Formaal: social Opgave samt Afhjælpning af Boligmangel og Arbejdsløshed.

Belvedere.

Da Kommunen i 1928 havde købt Lystejendommen Belvedere, solgtes straks Hovedbygning med Park. I denne Park opførte den nye Ejer en Bebyggelse indeholdende 37 Lejligheder, hvortil Kommunen ydede Laanegaranti for Installationerne efter de almindelige Regler. Imidlertid kunde Ejeren ikke klare den finansielle Opgave ved Bebyggelsen, og da Kommunen dels havde Grundprioritet i Ejendommen og dels Garanti for Installationslaan, overtoges Ejendommen i 1934—35.

Boligforeningen ved Esumvej.

Arbejdernes kooperative Byggeförening opførte med Støtte af Stat og Kommune i 1923 et Beboelseskompleks paa Lappen indeholdende 39 Lejligheder og 2 Butikker. Dette var et ganske særligt Forsøg paa ny Form for Byggeri paa Grund af Arbejdsløsheden. Ud fra Ønsket om at faa Arbejde i Stedet for Understøttelse var det Byggefagenes Arbejdere, som dannede Byggeföreningen, og det var de Arbejdere, der var beskæftiget ved Byggeforetagendet, som udgjorde Byggeföreningens Medlemmer. Medlemskapitalen tilvejebragtes ved, at al Arbejdsfortjeneste udover 10 Kr. pr. 8 Timers Dag forblev indestaaende i Byggeforetagendet som rentebærende Andele, der indfriedes efterhaanden, som der kunde skaffes boligsøgende Liebhaveere til Lejlighederne. Arbejdet blev udført som Vinterarbejde. Efter at have gennemført Byggeforetagendet fortsattes paa Kommunens Foranledning i 1925 med et nyt Byggeforetagende paa Kommunens Grund ved Esumvej. Der opførtes 22 Huse med 42 Lejligheder og 2 Butikker, hvortil der blev givet Statslaan og Kommunegaranti samt Grunden som Tilskud fra Kommunen.

Til Trods for al denne Bistand kunde Forsøget fra Lappen ikke gentages ved Esumvej. Kommunen maatte medvirke til at faa Bebyggelsen færdig, men heller ikke Driften kunde klares, hvorfor Staten overtog Husene i 1928 med Kommunen som Administrator. 1938 købte Kommunen Husene af Staten.

Andelsboligforeningen ved Rosenkildevej.

Paa Kommunens Foranledning blev i 1921 dannet Andelsboligforeningen Helsingør, som opførte 41 Huse med 68 Lejligheder samt 2 Butikker. Kommunen gav som Tilskud til Foretagendet Grunden. Disse Arealer var af Kommunen i 1898 udlagt som Kolonihaver. Denne Forening har klaret sig særdeles godt gennem Aarene, efter at Kommunen havde ydet sin finansielle Bistand til Byggeforetagendets Færdiggørelse.

Det sociale Boligselskab.

Kommunen har gennem de forløbne Aar høstet Erfaringer paa Boligbyggeriets forskellige Omraade herunder ogsaa Husvildespørgsmaalet.

Disse Erfaringer har dog ikke medført større Tab udover direkte bevilgede Tilskud. Men Erfaringerne blev i 1938 omsat i den Handling, at Kommunen med Godkendelse af Ministeriet dannede „Det sociale Boligselskab i Helsingør“, der er en selvejende Institution, hvis Bestyrelse vælges af Byraadet. Dette Selskabs Formaal er at bygge og administrere saadant socialt Boligbyggeri, som Kommunen til enhver Tid anser for paakrævet. Men Byggeri og Administration skal baade i juridisk og regnskabsmæssig Henseende foregaa fuldstændig uafhængig af Kommunen for Selskabets egen Regning og Risiko. Selskabet er under baade Statens og Kommunens Kontrol, og dets Kapitalopsparing maa kun benyttes til Boligformaal.

Dermed er skabt et Organ med Henblik paa baade Øjeblikkets Behov og den fremtidige Udvikling. Bl. a. skulde hermed baade Husvildeproblemet og Spørgsmaalet om børnerige Familiers Mulighed for at faa Lejlighed være løst. Selskabet skal regulere det sociale Boligbyggeri efter Byens Behov under Hensyntagen til det private Byggeri, som det ikke er Hensigten at konkurrere med.

Helsingør Kommune har ikke villet bygge nogen Art af Husvildeboliger. Saadant Byggeri løser ikke noget Problem og afhjælper end ikke Øjeblikkets Boligmangel, medmindre der er Tale om en pludselig Invasion af en eller anden Art.

Fra 1. April 1940 har Kommunen overdraget alle sine Beboelsesejendomme (Hamlets Vænge, Belvedere og Boligforeningshusene ved Esrumvej) ialt 207 Lejligheder og 2 Butikker i Forpagtning til det sociale Boligselskab for en fast aarlig Forpagtningsafgift. Denne Afgift er beregnet saaledes, at Kommunen over et Tidsrum af 49 1/2 Aar faar fuld Dækning for sine Kapitaludlæg i disse Ejendomme.

Det er iøvrigt Hensigten, at det sociale Boligselskab i Fremtiden skal overtage eventuelle Beboelsesejendomme, hvori Kommunen er interesseret med Pantessikkerhed eller Laanegaranti, og som staar for Tvangssalg.

Boligselskabet har for egen Regning med Statslaan og Kommunegaranti i 1939-40 opført 52 Lejligheder ved Pontoppidansvej og i 1940 paabegyndt Opførelsen af 27 Lejligheder ved Kongevej. Begge disse Komplekser er fortrinsvis forbeholdt Familier med mindst 3 Børn.

Paa samme Tid lod „Københavns almindelige Boligselskab“ opføre 104 Lejligheder dels paa Kommunens Grundareal ved Gurrevej og dels paa den tilstødende Ejendom „Christianshøj“ samt endvidere et andet tilstødende Grundareal.

Dette Byggeforetagende er opført med Statslaan og delvis Kommunegaranti, og til Overtagelse af Bebyggelsen er dannet en lokal Boligforening under Navnet „Christianshøj“.

12. Helsingør Turistbureau og Helsingør Biografteater.

Turistbureauet.

I en Indstilling fra Borgmesteren til Byraadet af 1. Marts 1938 angaaende Turistbureauets Ledelse og Drift skrives følgende:

„Da Helsingør Byraad i 1935 vedtog at oprette Turistbureauet i Samarbejde med Helsingør Turistforening, Foreningen „Norden“ og Hornbækbanen, var Hensigten dermed at søge Turistopgaverne fremmet og varetaget under en samlet Bestyrelse og sagkyndig Driftsledelse med Nordsjælland som Omraade.

Den Erfaring og turistmæssige Opfattelse, der laa til Grund for Bureauets Oprettelse, gik ud paa, at Nordsjælland er en turistmæssig lokal Enhed i Danmarks Turisterhverv, og at der ligger en naturlig Opgave for Nordsjælland i at samarbejde med København og med Sverige over de to Grænsebyer Helsingør—Helsingborg.

Ud fra disse Synspunkter stillede Turistbureauet sig straks fra første Færd til Raadighed for Turistsagen og Turistbetjeningen i Almindelighed uden Hensyn til lokale Særinteresser af nogen Art. Turistbureauet har samlet samtlige nordsjællandske Turistforeninger til aarligt Møde for at drøfte fælles Interesser, hvortil ogsaa har været indbudt Repræsentanter for København, Helsingborg og Privatbanerne.

Med Hoteller, Pensionater m. fl. har været ført stadige Forhandlinger for at opnaa et forretningsmæssigt Samarbejde, og det samme har været Tilfældet med Baner, Biler, Skibsfart og Rejsebureauer i Ind- og Udland.

Det kan uden Forbehold siges, at det samlede Resultat af Turistbureauets Virksomhed i turistmæssig Henseende har været tilfredsstillende.

Dette kan derimod ikke siges om den økonomiske Basis for Turistbureauets egen Driftsøkonomi, der har svigtet, og Helsingør Kommune har alene maattet betale Udgifterne.

Turistbureauets aarlige Driftsbudget balancerer med ca. 20.000 Kr., og hvis dette Beløb blev forholdsmæssigt fordelt paa Turistforeninger, Kommuner og Baner i Nordsjælland, skulde det synes at være et meget beskedent Beløb.

Det maa imidlertid erkendes, at Forstaaelsen af, at Nordsjælland er en turistmæssig Enhed, ikke endnu er trængt igennem paa en saadan Maade, at der har kunnet danne sig en fælles økonomisk Basis for Samvirksomheden i Nordsjælland.

Selv om det kan siges, at Turistbureauets indirekte Nyttevirkning svarer til Udgifterne, vil det dog næppe være rimeligt, at Helsingør Kommune alene fortsat belastes med den hidtidige Udgift til dette Formaal, hvorfor der maa foretages en Omlægning af Driften, som kan nedbringe Udgifterne.

At ophæve Turistbureauet ligger formentlig udenfor alle Opfattelser, og at overdrage dette til Turistforeningen i Helsingør vil ikke kunne nedbringe Driftsudgifterne synderligt, naar Opgaverne skal varetages blot nogenlunde som hidtil, thi Turistforeningen har ikke selv nogen selvstændig Administration.

Den eneste Mulighed for Nedbringelse af Udgifterne vil være at sammenlægge Turistbureauets Administration og Drift med en anden bestaaende Virksomhed, der for det første har fælles eller i hvert Fald sideløbende Interesser at varetage, og som har en Driftsledelse og et Administrationsapparat, der uden Vanskelighed kan bestride Turistbureauets Virksomhed.

Det Organ, som her kan komme i Betragtning, er Hornbækbanen. Banen

har selv vekslende Virksomhed og Personale ved Statsbanestationen, og en Del af det Kontorarbejde, der udføres paa Grønnehave Station, vil kunne henlægges til Turistbureauet, saaledes at dette Personale samtidig kan medvirke i Bestridelsen af den almindelige Ekspedition. Denne Ekspedition kan ogsaa udenfor Sommersæsonen indskrænkes noget.

Banens Driftsbestyrer maa naturligvis ogsaa i saa Fald overtage Ledelsen af Bureauet, der indgaar som Led i Banedriften. Han vil ogsaa for en Del af Tiden lige saa godt kunne passe Banetjenesten fra dette Kontor som fra Grønnehave Station.

Turistbureauet vil altsaa blive Administrationskontor for baade Banen og Turistopgaverne, samtidig med at Samarbejdet og Kontorfællesskabet med Motororganisationerne selvfølgelig bliver fortsat og maaske yderligere udviklet.

Til Bestridelse af den udenlandske Propaganda kræves særlig Bistand, men en saadan kan erholdes gennem Konsulentvirksomhed under en eller anden Form, maaske i direkte Samarbejde med Københavns Turistforening, der har samme Problem under Overvejelse og med hvem, der har været foreløbige Forhandlinger.

Gennemføres en saadan Ordning vil Turistbureauets Driftsudgifter kunne nedbringes meget betydeligt, men noget bestemt Tal kan ikke opgives, forinden der er indvundet nogen Erfaring. For det kommende Finansaar vil Besparelsen dog ikke kunne blive fuldstændig, da der maa regnes med en rimelig Afvikling med Turistchefen.

I Sammenhæng med Banens Overtagelse af Turistbureauet skal ogsaa gøres opmærksom paa, at Tikøb Kommune, Esbønderup-Nøddebo Kommune, Søborg-Gilleleje Kommune, Helsingør Kommune og Frederiksborg Amt derved gennem Banebestyrelsen faar Indflydelse paa Ledelsen af Bureauet, og et nærmere Samarbejde med Gribskovbanen og Frederiksværksbanen kan muligvis paaregnes.

Der vil heller ikke kunne være noget til Hinder for, at det hidtidige Samarbejde med Helsingør Turistforening og Foreningen „Norden“s Helsingør Afdeling kan fortsættes efter nærmere Aftale med Banen, der iøvrigt ogsaa vil være beredt til Samarbejde med andre turistinteresserede Organer i Nordsjælland og herunder Bilerne.

I Henhold til foranstaaende Bemærkninger indstilles, at Ledelse og Administration af Helsingør Turistbureau henlægges under Hornbækbanen fra 1. April 1938 at regne med Forpligtelse for Banen til i alt væsentligt at drive Bureauet som hidtil. Ejendomsretten til Bureauet forbliver hos Helsingør Kommune, der bl. a. er berettiget til med et Aars Varsel til en 1. April at ophæve Banens Overtagelse af Bureauets Ledelse af Driften.

Turistbureauets Bestyrelse og Turistchef fratræder Hvervet fra samme Dato, som Banen overtager Bureauet“.

Af denne Indstilling fremgaar Turistbureauets Opgave. Ved Oprettelsen blev ansat en fuldt kvalificeret Turistchef med Uddannelse og mangeaarig Turistvirksomhed i Udlandet. Den økonomiske Forudsætning for Bureauet med Bidrag fra Turisterhverv og det øvrige Nordsjælland svigtede imidlertid fuldstændigt. Det gik her som i det øvrige Danmark, at enhver lille lokal Kreds mener at kunne drive erhvervsmæssig Turistpropaganda paa Udlandet til egen Fordel uden Samarbejde med andre Kredse, hvilket er en fuldkommen Misforstaaelse.

Turistbureauet vil dog formentlig fremdeles blive opretholdt af Helsingør Kommune, og det staar i fast Forretningsforbindelse med Danmarks Motororganisationer samt naturligvis baade Statsbaner og Privatbaner.

Fra Oprettelsen stillede Statsbanerne Banegaardens gamle Restaurationslokale til Raadighed mod en billig Husleje og Byens Næringsliv er efterhaanden blevet forstaaende indstillet overfor Turistbureauets Virksomhed som Led i Byens Erhvervsliv.

Bureauet tjener tillige som Organ til Varetagelse af Kommunens propagandamæssige Opgaver samt som Sekretariat for Foreningen Norden, Turistforeningen, offentlige Indsamlinger m. m. Dette Turistbureau har som Grænsebureau ved den internationale Overfart Helsingør—Helsingborg ikke alene lokal Interesse, men baade landsmæssig og nordisk Betydning.

Den nationale Friluftsscene.

Ud fra samme Betragtninger, som har ligget til Grund for Turistbureauet, har Byen foranlediget Dannelsen af Selskabet Den nationale Friluftsscene, og Kommunen har medvirket ved Selskabets Drift.

Tanken om Festspil paa Kronborg blev levende under Byens Jubilæumsfestligheder i 1926 med kgl. Skuespiller Johannes Poulsen som kunstnerisk Leder. Men Tanken var ikke ny; thi saa langt tilbage som paa Shakespeares Tid i Aarene 1579-86 var der ved Kongens Hof paa Kronborg engageret engelske Skuespillere og Musikere, som forlystede Hoffet og i de lune Sommeraftener gav Komædie i Slotsgaarden.

Lejlighedsvis spillede disse Englændere ogsaa Komædie i Raadhusgaarden for Almuen. Festspillene paa Kronborg under Jubilæet var ikke uden Forbindelse med Drøftelserne om Slottets Restaurering og fremtidige Benyttelse. Det var derfor ogsaa Hensigten at fortsætte med Festspillene paa Kronborg og under en eller anden Form gøre disse til en fremtidig Institution.

Dette lod sig imidlertid ikke gøre straks. Den nordiske Indvielse af Riddersalen i 1929 gav Tanken om Festspil ny Næring. Men først i 1936 traadte Den nationale Friluftsscene ud i Livet som et privat nationalt Aktieselskab med Tilslutning fra Staten, Byen, Danmarks Turistforening og interesserede Kredse indenfor Litteratur, Kunst og Erhvervslivet i vort Land.

Selskabet har gennemført to engelske og et tysk Gæstespil med Opførelse af „Hamlet“.

Biografteatret.

1935 blev en Biografbevilling ledig paa Grund af Bevillingshaverens Bopæl i Aarhus, hvor han ogsaa drev Biografteater. Der kom en ny Biograflov, hvorefter ingen kan have Raadighed over to Bevillinger.

Kommunen søgte og fik denne Bevilling, som drives i lejet Lokale i Industrieforeningens Ejendom paa Stengade.

Begrundelsen for, at Kommunen overtog Biografen, var, at denne Virksomhed skulde tjene til Fordel for Turistvæsenet, specielt Turistbureauet, men at Kommunen iøvrigt derved fik Indseende med og Indflydelse paa Biografvirksomheden i Helsingør.

Helsingør har tre Biografbevillinger, hvoraf den af Kommunen overtagne begyndte Virksomheden i 1905 paa Stengade. Af de to andre er Helsingør Billedteater (Forsamlingsbygningen) fra 1910 og Kosmorama (Teatret) fra 1903.

Fra 1941 er Biografens Drift henlagt direkte under Turistbureauet.

13. Finansiell Bistand til Fremme af Privaterhverv. Kommunale Laanegarantier og finansielle Retningslinier.

Der har været delte Meninger i Helsingør om, hvorvidt Kommunen burde blande sig i Erhvervslivets Anliggender med direkte Bistand til Fremme af Erhvervsomraader.

Hvor mærkeligt det end kan lyde, saa er det vistnok saaledes, at intet Spørgsmaal har sat Sindene i stærkere Bevægelse i den gamle Sundtoldsby end netop Kommunens Bestræbelser for at skaffe Muligheder for Beskæftigelse.

Under en Opbygningsperiode, som den Helsingør har gennemlevet efter Sundtoldstiden, maatte der forekomme Tilfælde, hvor Kommunens Indgreb i eller Bistand til Erhvervslivet under en eller anden Form var paakrævet. Dette fremgaar da ogsaa af de forskellige Anlægsopgaver, som er omtalt under de foregaaende Afsnit. Formerne, hvorunder dette er sket, har været vidt forskellige.

Montebello.

Den første kommunale Laanegaranti til en privat Forretningsvirksomhed blev ydet i 1918 til Kuranstalten Montebello.

Et Aktieselskab købte Lystejendommen Montebello og Landbrugsejendommen Kronborg Ladegaard. Lystejendommen blev omdannet til Kuranstalt, der senere er undergaaet store Udvidelser og Forandringer, og som i de forløbne Aar har haft en rentabel Drift og et godt Omdømme. Landbruget har været drevet ved Forpagter.

Ud fra den Betragtning, at en saadan Virksomhed har Betydning for Byen og dens Næringsliv, medvirkede Kommunen ved dens Oprettelse med en Laanegaranti paa oprindelig 700.000 Kr.

Glasværk.

Glasværk er en gammel Industri i Helsingør, der begyndte med en Glashytte ved nordre Strandvej i 1843, men 1889 flyttedes Glasværket til København (Kastrup).

1906 blev det nedlagte Svineslagteri paa Grønnehave (opført 1894, standset 1899) købt af et Aktieselskab, som ombyggede Slagteriet til Vinduesglasværk. Dette standsede dog allerede i 1908, men kom i Gang paany i 1911. 1918 maatte Glasværket atter standse, men denne Gang paa Grund af Restriktionerne i Kultilførslen, og henlaa derefter som forladt Fabrikskompleks i de følgende Aar.

Det var derfor ikke nogen unaturlig Tanke, der kredsede om at faa Liv i denne Fabrikruin og faa den gamle helsingørske Glasværksproduktion genoptaget.

Dette lykkedes i 1929 ved Hjælp af et privat Aktieselskab med udenlandske Forbindelser og med Bistand af Stat og Kommune.

Staten investerede 300.000 Kr. og Kommunen 250.000 Kr. i det nye Glasværk, der kostede ca. 1 Million Kr. at opføre foruden Grunden.

Fabrikken var kun i Drift nogle Maaneder. Inden- og udenlandske Handelsinteresser i Forbindelse med Modstand imod, at Kommunen var interesseret i en privat industriel Virksomhed, standsede Fabrikens Afsætningsmuligheder. Kommunen tilbød Staten midlertidig at overtage Fabrikens Drift og føre Virksomheden igennem, men Staten trak sig tilbage og lod Fabrikken gaa ned med det deraf følgende Tab for Stat og Kommune.

Fra Byens Side blev der stadig gjort Forsøg paa at faa Liebhavere til Fabrikken, hvilket ogsaa lykkedes, men kun med det Resultat, at paapasselige Konkurrenceinteresser hindrede en Løsning.

Gummifabrikken.

Imidlertid var Baadehavnen bygget og en samlet Plan for Grønnehavearealerne var aktuel. Under disse Forhold kunde Fabrikken ikke blive liggende som en Ruin midt i det hele.

Der blev foreslaaet Skibsværftet at erhverve Fabrikken, men uden Resultat, hvorefter der forhandlede med Badekonsortiet, at Fabrikken skulde gaa ind i Lystomraadet og omdannes derefter.

Fra Byens Side blev der dog stadig udfoldet Bestræbelser for at faa en Fabriksvirksomhed i Gang, hvilket førte til Forhandlinger imellem Byen og Gummifabrikken Tretorn i Helsingborg.

Det svenske Selskab købte Glasværket til Nedrivning for at opføre en Gummifabrik paa Glasværksgrunden og et udvidet Lejeareal af Grønnehave. Til at drive Fabrikken blev dannet et dansk Aktieselskab.

Glasværkets Nedrivning og Gummifabrikkens Opførelse kostede ca. 1¹/₄ Mill. Kr. Gummifabrikken opførtes i nøje Samarbejde med Kommunen, men uden nogen som helst finansiel Bistand. Bebyggelse og Arkitektur blev tilpasset Omgivelser og Beliggenhed.

Kommunen har for sit Vedkommende opnaaet den Nyttevirkning, der var tilstrevet med Investeringen i Glasværket, omend ad Omskiftelsens til Tider uransagelige Veje.

Installationslaan.

Ved Købstadkommunalloven af 1933 indførtes en Bestemmelse, hvorefter Købstadkommunen uden Samtykke af højere Myndighed kan yde kommunal Laanegaranti til Installation af Vand-, Gas-, Elektricitet- og Kloakanlæg.

Denne Lovbestemmelse har i Praksis vist sig at være en særdeles nyttig og god Bestemmelse for baade By og Borger.

Gamle primitive Forhold afløses af moderne Installationer, Ombygninger og Moderniseringer af gamle Huse fremmes, men ogsaa som Bistand til Fremme af nyt Boligbyggeri er disse Installationslaan af meget stor Betydning.

Helsingør Kommune har derfor sat Ydelsen af saadan Laanegaranti i System. Laanegaranti gives til enhver Grundejer, som søger derom, uanset om det er gammelt Hus eller nyt Byggeri mod Pantesikkerhed næst efter offentlige Midler. Laanegarantien er begrænset til højst 800 Kr. pr. samlede Stikledninger pr. Opgang og 800 Kr. pr. Lejlighed, men iøvrigt efter Tilbud fra aut. Haandværksmester. Installationslaanet afdrages paa 10 Aar.

Paa saadanne Laanegarantier har Kommunen kun rent undtagelsesvis haft Tab af smaa Beløb. Til Udgangen af 1939 havde Kommunen i Tiden fra 1920 givet Laanegaranti til Boligbyggeri og Installationslaan paa tilsammen ca. 2,4 Mill. Kr., og herpaa haft et Tab paa ca. 83.000 Kr., men dette Tab falder i alt væsentligt paa Boligbyggeri med Statslaan.

Kommunale Laanegarantier er en Form for offentlig Bistand til Fremme af Erhvervslivets Beskæftigelse og Imødegaelse af Boligmangel, som giver den største Nyttevirkning med det mindste Tab.

Kommunal Finanspolitik.

Hverken under Sundtoldstiden eller et kvart Aarhundrede derefter kan der tales om nogen kommunal Finanspolitik; thi Kommunens Opgaver var begrænset til Øjeblikkets Behov.

Finansielle Betragtninger over længere Sigt begynder først at melde sig efterhaanden, som der opstaar kommunale Institutioner, hvortil udkræves Anlægskapital, der dækkes med Laan. Dog var det egentlig først efter Aarhundredskiftet, at Spørgsmaalet begynder at blive aktuelt og give sig Udtryk i det politiske Kommunestyre.

Nogen rationel Afklaring i Forholdet mellem Anlægskapital og Driftskapital forelaa dog ikke forud for Krigsaarene 1914—18, fordi Regnskabsformen kun var et Kasseregnskab. Disse Aar sprængte alle kommunale Forvaltningsrammer, og Tidsregningen for saglig Bedømmelse af kommunal Finanspolitik maa derfor anlægges for Perioden efter Verdenskrigen. Under Krigsaarene væltede nye Opgaver ind over Kommunerne, men i Perioden siden da har Lovgivningen yderligere forøget de kommunale Forvaltningsopgaver. Kommunen er derfor blevet en meget omfattende Forretningsvirksomhed, der nødvendiggør Fastlæggelse af finansielle Hovedlinjer for Forvaltningen.

Saadanne Hovedlinjer indeholdes i Afskrivningsregler, Laanepolitik og Driftsbalance.

Regnskabsmæssig Afskrivning paa Aktiver indførtes først ved Omlægning og delvis Modernisering af Kommunens Regnskaber i 1920. Før den Tid stod en Aktivpost opført i Status med uforandret Værdiangivelse gennem Aarene. Den første samlede statusmæssige Opiørelse af Værdiangivelser findes i Kommunens Regnskab for 1873, men kun som et ledsagende Bilag med Specifikation, som tilsammen paa det Tidspunkt udgjorde ca. 209.709 Rigsdaler.

Vil man afholde en Driftsudgift, maa denne dækkes af Aarets Driftsindtægt (bortset fra Krig og anden Katastrofe). Anlægskapital eller Fornyelseskapital til kommunale Foretagender maa afvikles over en rimelig Tid paa Driftsregnskabet ved Afdrag paa fremmede Laan eller Henlæggelser til egne Fornyelsesfond.

Hver Tidsperiode paa 20—30 Aar maa betale sin Tids Anlægskapitaler, thi hver Menneskealder vil altid have nok af nye Opgaver at løse. Man siger, at „om hundrede Aar er alting glemt“, og der er sikkert noget rigtigt deri; thi hvem tænker i Dag paa Sundtoldskatastrofen for Helsingør? Der skal ikke saa mange Aar til, for at Aarsagen udviskes, medens man hæfter sig ved Virkningerne.

Siden 1920 har det finansielle Maal for Helsingør Kommune været, at Laanegæld og Nettoformue skulde nærme sig hinanden for sluttelig at balancere, hvorefter Kommunen under normale Forhold vil kunne afholde og afvikle Anlægsudgifter af egne Midler. Dette vil være naaet 1944.

Arbejdsløsheden.

Siden Verdenskrigens Ophør 1918 har Danmark haft permanent Arbejdsløshed. Denne har navnlig præget Købstadkommunernes sociale Udgifter, men ogsaa paa

anden Maade har Arbejdsløsheden gjort sig gældende i Byerne. Baade Arbejdsløshedens lokale Baggrund, Omfang og Virkninger kan være vidt forskellige i de forskellige Byer. I Helsingør har Kommunens Bestræbelser under hele det forløbne Tidsrum gaaet ud paa at medvirke til Beskæftigelse i Stedet for Understøttelse. Derfor er dette Hensyn indeholdt i alle de Anlægsopgaver, som er omtalt, og i den Anlægs kapital, som Opgaverne har kostet.

Hensigten har været at gennemføre saadanne Anlægsopgaver, som samtidig med at tjene sit specielle Formaal, kunde tjene andre kommunale Formaal, herunder at modvirke Arbejdsløsheden.

Kommunen har taget alle Metoder i Brug, afpasset efter Opgavens Art og de øjeblikkelige Forhold.

Nødhjælpsarbejde i egentlig Forstand er benyttet, men kun i ringe Udstrækning, da almindelige Arbejds vilkaar maa foretrækkes. Kommunen har selv ved egen Arbejds kraft ladet udføre navnlig Vejarbejde og Jordarbejde, men saadanne Arbejder er ogsaa udført i privat Entreprise, alt efter Omstændighederne. Opførelse af Bygninger har altid været udført i privat Entreprise, men ikke altid ved offentlig Licitation.

Som det saaledes fremgaar af .alt, hvad der er sagt om Anlægsopgaverne, er mange forskellige Fremgangsmaader bragt i Anvendelse for at fremme Beskæftigelsen. Kommunen har stadig under alle Forhold maattet have sine finansielle Hovedlinjer for Øje, hvilket kan læses af de finansielle Oversigter. Derfor gives der ogsaa en Begrænsning i den enkelte Kommunes Muligheder for at afhjælpe lokal Arbejds løshed og for at kunne udnytte Beskæftigelseslove med delvis Statstilskud, men Helsingør er gaaet til den yderste forsvarlige Grænse.

Anlægskapital.

Tallene angiver den anvendte Anlægskapital til foran omtalte Anlægsopgaver i det omhandlede Tidsrum, hvad enten Kapitalen er tilvejebragt ved Laan, opsparede Driftsmidler eller særlige Bevillinger. Tallene for Gade-, Vej- og Kloakvæsen omfatter ikke Tiden forud for 1920, da det ikke har været muligt at uddrage disse Tal af Regnskaberne.

I Tallene er ikke indeholdt nogen Del af almindelige Driftsudgifter til Vedligeholdelse m. m.

	Perioden 1850—1919	Perioden 1920—1940
1. Byens Hovedadministration, Politi- og Retsvæsen, Brand- og Sundhedsvæsen	651.043	729.009
2. Den sociale Forsorg	332.326	2.045.301
3. Øresunds- og Helsingørs Sygehospital	338.139	566.939
4. Skole- og Biblioteksvæsen	831.081	381.682
5. Lystejendomme og Anlæg, Museum, Kolonihavepark, Sport og Kunstværker	730.202	1.148.522
6. Statshavn og kommunal Baadehavn		854.718
7. Viadukten ved Rønnebæralleen, Søndre Strandvejs Indførelse til Færgen og Udvidelse af Havnegade		2.387.500
8. Gade- og Vejvæsen (Kloakvæsen)		4.079.612
9. Helsingør-Hornbæk-Gilleleje Banen og Bilruter ..	244.744	538.613
10. De kommunale Værker	1.231.366	2.893.898
11. Byens Jorder, Udstykning og Boligbyggeri	841.770	1.734.915
12. Turistbureau og Biografteater		25.404
13. Finansiell Bistand til Fremme af Privaterhverv og kommunale Laanegarantier		345.435
	5 200.671	17.731.548

Samlet Oversigt over Kapitalforbruget 1920-40
til Anlægsopgaverne og Dækning af Driftsunderskud samt Tilvejebringelse
af ny Driftskapital ved Periodens Begyndelse.
(angivet i hele Kroner).

Finansaar	Kapitalforbrug		
	Laan	Kontant	Ialt
1920—21	2 786 244	77 624	2 863 868
1921—22	3 860 196	37 869	3 898 065
1922—23	93 788	116 091	209 879
1923—24	28 001	117 142	145 143
1924—25	„ „	556 955	556 955
1925—26	35 537	289 643	325 180
1926—27	7 345	113 705	121 050
1927—28	130 305	22 984	153 289
1928—29	574 713	62 951	637 664
1929—30	733 278	158 605	891 883
1930—31	645 122	194 232	839 354
1931—32	185 471	46 042	231 513
1932—33	147 049	113 764	260 813
1933—34	1 365 974	275 512	1 641 486
1934—35	1 087 142	245 823	1 332 965
1935—36	422 854	272 139	694 993
1936—37	70 051	274 481	344 532
1937—38	„ „	390 462	390 462
1938—39	380 447	641 703	1 022 150
1939—40	142 495	2 227 565	2 370 060
	12 696 012	6 235 292	18 931 304
Hertil kommer i 1940—41 til Færdiggørelse af Anlægsop- gaverne	60 000	424 000	484 000
Tilsammen	12 756 012	6 659 292	19 415 304

Anmærkning.

Af ovenstaaende samlede Kapitalforbrug er 2 160 773 Kr. dækket af ekstraordinære Tilskud til Vej- og Viaduktanlæg fra Stat, Amt og Tikøb Kommune.

Finansielle Oversigter

Kommunens Driftsindtægter.

Regnskabsaar	Afgifter og Kendelser	Procent af samlet Indtægt	Ejendoms- skatter	Procent af samlet Indtægt	Aktiesel- skabsskat	Procent af samlet Indtægt	Personlig Skat	Procent af samlet Indtægt
1920—21	51 859.21	2,6	98 778.94	4,9	71 846.14	3,6	1 589 374.79	79,5
1921—22	36 615.39	1,6	111 701.61	5,0	108 326.45	4,8	1 892 000.28	84,0
1922—23	37 053.45	1,7	113 757.27	5,1	75 427.41	3,3	1 768 554.44	78,6
1923—24	40 201.71	2,0	114 917.04	5,7	41 095.76	2,0	1 547 332.97	76,8
1924—25	40 764.86	2,1	118 756.71	6,0	65 441.72	3,3	1 496 520.63	75,1
1925—26	37 182.24	1,7	121 315.12	5,4	35 018.35	1,6	1 778 830.09	80,0
1926—27	34 090.19	1,8	134 921.33	7,4	16 241.48	0,9	1 410 865.66	76,8
1927—28	40 348.20	2,1	154 548.73	8,0	21 791.60	1,1	1 466 126.59	76,1
1928—29	37 515.50	1,9	155 373.50	8,0	22 781.25	1,2	1 458 885.96	74,9
1929—30	37 300.60	1,9	155 932.72	8,1	21 851.35	1,1	1 450 635.38	75,3
Nyt Regnskabs- skema.								
1930—31	109 739.32	5,1	158 288.26	7,4	29 684.74	1,4	1 508 774.22	70,3
1931—32	128 903.14	5,6	193 821.40	8,5	31 364.01	1,4	1 475 202.29	64,5
1932—33	133 297.21	6,1	200 088.07	9,2	21 204.35	1,0	1 394 085.16	64,1
1933—34	130 393.40	5,6	202 651.20	8,7	16 442.89	0,7	1 530 639.41	65,6
1934—35	139 056.27	5,8	199 502.52	8,4	11 257.31	0,5	1 666 388.95	70,0
1935—36	142 581.06	5,8	242 232.89	9,9	16 368.27	0,7	1 704 313.20	69,6
1936—37	155 966.49	5,8	247 766.97	9,3	19 313.04	0,7	1 793 180.33	67,0
1937—38	172 616.83	6,0	219 880.80	7,7	35 166.65	1,2	1 799 225.05	62,9
1938—39	166 288.74	5,6	201 640.49	6,8	76 528.18	2,6	1 892 505.36	64,0
1939—40	169 878.36	5,8	205 046.79	7,0	75 314.11	2,6	1 969 977.12	66,8

Kommunale Forretningsvirksomheder	Procent af samlet Indtægt	Tilskud fra den fælleskommunale Udligningsfond og fra Staten	Procent af samlet Indtægt	Samtlige andre Indtægtskonti herunder Kommunens Jorder til Salg eller Udleje	Procent af samlet Indtægt	Ialt Indtægt	Tilskud til Driften fra henlagte Driftsoverskud
103 212.23	5,2			83 680.63	4,2	1 998 751.94	
28 485.90	1,3			73 856.18	3,3	2 250 985.81	
155 618.06	6,9			98 443.21	4,4	2 248 853.84	
162 588.24	8,1			108 583.71	5,4	2 014 719.43	116 223.22
159 605.62	8,0			109 393.12	5,5	1 990 482.66	123 421.46
163 279.54	7,3			88 304.71	4,0	2 223 930.05	105 953.96
163 219.28	8,9			77 126.79	4,2	1 836 464.73	223 262.59
147 692.86	7,7			94 988.11	5,0	1 925 496.09	211 858.10
131 850.40	6,8			140 428.51	7,2	1 946 835.12	258 682.61
134 820.98	7,0			126 861.82	6,6	1 927 402.85	293 472.64
312 905.96	14,5			27 442.93	1,3	2 146 835.43	
338 268.10	14,8			120 366.14	5,2	2 287 925.08	
340 758.50	15,7			86 799.32	3,9	2 176 232.61	116 252.01
341 881.25	14,6			112 384.09	4,8	2 334 392.24	92 770.14
299 437.66	12,6			64 662.30	2,7	2 380 305.01	3 467.95
316 872.62	13,0			24 806.75	1,0	2 447 174.79	
406 000.64	15,2			54 130.44	2,0	2 676 357.91	
273 563.18	9,6	296 908.00	10,4	61 559.11	2,2	2 858 919.62	
240 344.69	8,1	318 822.00	10,8	61 149.05	2,1	2 957 278.51	
107 817.41	3,7	340 348.00	11,5	77 176.50	2,6	2 945 558.29	

Specifikation af kommunale Forretnings-Virksomheder findes pag. 59—60.

Kommunens Driftsudgifter.

	1920—21			1921—22		
		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger
			Kr.			Kr.
Byens Hovedadministration	99 546.61	5,0	6,44	81 511.68	3,0	5,27
Social Forsorg	415 535.88	20,9	26,88	665 212.02	29,0	43,04
Hospitalsvæsen	268 309.36	13,5	17,36	251 966.15	11,2	16,30
Skole- og Biblioteksvæsen	555 453.29	27,9	35,94	490 042.49	21,8	31,70
Rets- og Politivæsen	138 250.57	6,9	8,94	115 686.52	5,1	7,48
Brand- og Sundhedsvæsen	12 243.28	0,6	0,79	23 440.44	1,0	1,52
Gade- og Vejevæsen	90 372.31	4,5	5,85	194 828.22	8,7	12,60
Lystejendomme og Anlæg	12 913.—	0,6	0,84	23 907.99	1,1	1,55
Bade- og Idrætsvæsen	„ „	0,0	0,00	16 663.36	0,7	1,08
Renter og Afdrag, som ikke er afholdt paa andre Konti	216 416.07	10,9	14,00	175 700.54	7,8	11,37
Afskrivninger	4 215.07	0,2	0,27	78 609.24	3,5	5,09
Samtlige øvrige Udgiftskonti	178 505.91	9,0	11,55	133 417.16	5,9	8,63
	1 991 761.35			2 250 985.81		
Henlagt Driftsoverskud	6 990.59					
<p>Udgifter til Renter og Afdrag er i ovenstaaende Oversigt fordelt paa flere Konti, hvilket fremgaar af Regnskaber og Overslag. — Til Oplysning om den samlede Udgift i hvert Aar anføres, at Brutto-Udgiften har været:</p>						
Renter . . .	278 401.44			440 267.84		
Afdrag . .	111 343.68			167 469.56		

1922—23			1923—24			1924—25			1925—26		
	Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger
		Kr.			Kr.			Kr.			Kr.
60 733.25	2,7	3,93	63 464.95	3,0	4,11	85 062.53	4,0	5,50	102 310.95	4,4	6,77
595 680.06	26,5	38,54	604 592.19	28,4	39,11	618 823.60	29,3	40,04	635 969.05	27,3	42,07
206 695.31	9,2	13,37	185 289.84	8,7	11,99	164 542.03	7,8	10,65	176 458.32	7,0	11,67
433 721.75	19,3	28,06	438 506.28	20,5	28,37	426 983.80	20,2	27,62	453 778.67	19,5	30,02
113 962.95	5,1	7,37	117 064.11	5,5	7,57	115 493.48	5,5	7,47	121 989.77	5,2	8,07
21 246.19	0,9	1,37	15 054.43	0,7	0,97	18 200.65	0,8	1,18	18 051.12	0,8	1,19
177 456.30	7,9	11,48	148 046.23	6,9	9,58	125 912.47	6,0	8,15	146 143.91	6,2	9,67
32 584.53	1,4	2,11	31 573.97	1,5	2,04	33 341.02	1,6	2,16	37 335.73	1,6	2,47
19 669.07	0,9	1,27	18 266.47	0,9	1,18	17 745.25	0,8	1,15	18 696.93	0,8	1,24
435 320.20	19,4	28,16	426 429.84	20,0	27,59	414 292.15	19,6	26,80	429 945.66	18,5	28,44
48 037.81	2,1	3,11	13 195.06	0,6	0,85	14 758.19	0,7	0,95	121 190.25	5,2	8,02
103 746.42	4,6	6,71	69 459.28	3,3	4,49	78 748.95	3,7	5,09	68 013.65	2,9	4,50
2 248 853.84			2 130 942.65			2 113 904.12			2 329 884.01		
539 386.27			494 568.81			495 564.62			506 686.47		
401 412.30			473 767.77			498 920.20			544 288.64		

fortsættes

Driftsudgifterne fortsat.

	1926—27			1927—28		
		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger
			Kr.			Kr.
Byens Hovedadministration	93 095.44	4,5	6,16	85 807.11	4,0	5,68
Social Forsorg	606 752.93	29,5	40,13	615 518.33	28,8	40,71
Hospitalsvæsen	154 315.35	7,5	10,21	159 322.43	7,4	10,54
Skole- og Biblioteksvæsen	426 940.17	20,7	28,24	424 060.27	19,8	28,05
Rets- og Politivæsen	118 043.69	5,7	7,81	112 440.25	5,3	7,44
Brand- og Sundhedsvæsen	22 214.33	1,1	1,47	22 554.28	1,1	1,49
Gade- og Vejvæsen	93 107.88	4,5	6,16	92 713.70	4,3	6,13
Lystejendomme og Anlæg	31 021.16	1,5	2,05	32 451.48	1,5	2,15
Bade- og Idrætsvæsen	19 102.17	0,9	1,26	19 326.93	0,9	1,28
Renter og Afdrag, som ikke er afholdt paa andre Konti	399 644.13	19,4	26,43	379 470.72	17,8	25,10
Afskrivninger	28 488.86	1,4	1,88	144 837.41	6,8	9,58
Samtlige øvrige Udgiftskonti	67 001.21	3,3	4,43	48 851.28	2,3	3,23
	2 059 727.32			2 137 354.19		
Henlagt Driftsoverskud						
<p>Udgiften til Renter og Afdrag er i ovenstaaende Oversigt fordelt paa flere Konti, hvilket fremgaar af Regnskaber og Overslag. — Til Oplysning om den samlede Udgift i hvert Aar anføres, at Brutto-Udgiften har været:</p>						
Renter ..	444 620.70			444 603.24		
Afdrag ..	549 245.35			554 537.14		

1928—29			1929—30			1930—31			1931—32		
	Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger
		Kr.			Kr.			Kr.			Kr.
88 425.03	4, ₁	5,85	102 471.01	4, ₆	6,78	85 107.21	3, ₉	5,37	90 419.23	3, ₉	5,71
665 997.53	30, ₂	44,05	686 076.70	30, ₉	45,38	662 397.61	30, ₇	41,81	688 160.19	30, ₄	43,44
140 847.81	6, ₄	9,32	144 400.47	6, ₅	9,55	145 716.08	6, ₈	9,20	158 112.38	6, ₉	9,98
413 364.92	18, ₇	27,34	429 507.51	19, ₃	28,41	466 639.73	21, ₆	29,46	463 451.96	20, ₂	29,26
118 510.57	5, ₄	7,84	114 245.86	5, ₁	7,56	117 281.93	5, ₄	7,40	110 755.61	4, ₈	6,99
25 771.68	1, ₁	1,70	26 764.92	1, ₂	1,77	28 324.80	1, ₃	1,79	27 080.05	1, ₂	1,71
97 763.81	4, ₄	6,47	67 329.31	3, ₀	4,45	175 036.14	8, ₁	11,05	208 390.42	9, ₁	13,16
39 695.99	1, ₈	2,63	38 330.03	1, ₇	2,53	73 489.38	3, ₄	4,64	96 167.11	4, ₁	6,07
20 941.11	0, ₉	1,39	22 420.79	1, ₁	1,48	16 792.95	0, ₈	1,06	17 153.13	0, ₇	1,08
420 048.82	19, ₁	27,78	421 625.89	19, ₀	27,89	307 771.14	14, ₃	19,43	310 248.54	13, ₅	19,59
110 617.06	5, ₀	7,32	107 977.42	4, ₉	7,14	21 621.04	1, ₀	1,36	26 471.90	1, ₁	1,67
63 533.40	2, ₀	4,20	59 725.58	2, ₇	3,95	58 450.06	2, ₇	3,69	94 632.62	4, ₁	5,97
2 205 517.73			2 220 875.49			2 158 628.07			2 291 043.14		
						5 000.31			170 688.69		
489 633.29			492 454.25			515 181.70			460 231.52		
564 874.40			555 556.09			612 933.28			677 502.16		

fortsættes

Driftsudgifterne fortsat.

	1932—33			1933—34		
		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger
			Kr.			Kr.
Byens Hovedadministration	80 858.58	3,5	5,14	112 233.12	4,6	7,08
Social Forsorg	907 387.52	39,3	57,28	746 813.12	30,7	47,14
Hospitalsvæsen	153 459.80	6,0	9,69	157 247.84	6,5	9,93
Skole- og Biblioteksvæsen	471 090.41	20,4	29,74	477 807.92	19,6	30,16
Rets- og Politivæsen	107 632.85	4,7	6,79	103 273.91	4,2	6,52
Brand- og Sundhedsvæsen	32 507.11	1,4	2,05	26 876.79	1,2	1,70
Gade- og Vejevæsen	219 169.53	9,5	13,84	434 020.96	17,8	27,40
Lystejendomme og Anlæg	202 701.96	8,8	12,80	106 847.14	4,4	6,75
Bade- og Idrætsvæsen	16 649.54	0,7	1,05	9 896.15	0,4	0,63
Renter og Afdrag, som ikke er afholdt paa andre Konti	÷ 22 883.69	÷ 1,0	÷ 1,44	27 738.23	1,1	1,75
Afskrivninger	26 212.70	1,1	1,65	14 492.56	0,6	0,92
Samtlige øvrige Udgiftskonti	114 347.85	5,0	7,22	216 342.84	8,0	13,66
	2309 134.16			2433 590.58		
Henlagt Driftsoverskud				3 467.95		
<p>Udgiften til Renter og Afdrag er i ovenstaaende Oversigt fordelt paa flere Konti, hvilket fremgaar af Regnskaber og Overslag. — Til Oplysning om den samlede Udgift i hvert Aar anføres, at Brutto-Udgiften har været:</p>						
Renter ..	438 673.72			456 873.—		
Afdrag ..	371 445.58			407 540.92		

1934—35			1935—36			1936—37			1937—38		
	Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger
		Kr.			Kr.			Kr.			Kr.
108 105.92	4,4	6,70	128 531.94	5,3	7,79	121 091.16	4,5	7,16	168 773.05	5,9	9,77
747 853.36	30,6	46,36	755 567.45	31,0	45,73	693 952.61	26,2	41,01	813 086.21	28,5	47,05
195 099.48	8,0	12,09	209 998.—	8,6	12,72	252 700.74	9,5	14,94	289 499.69	10,1	16,75
494 668.06	20,3	30,67	501 753.59	20,6	30,37	519 542.89	19,6	30,71	521 842.28	18,3	30,20
111 232.98	4,6	6,90	107 982.44	4,4	6,54	118 299.12	4,5	6,99	126 913.19	4,4	7,34
26 493.69	1,1	1,64	28 715.36	1,2	1,74	32 145.47	1,2	1,90	31 367.47	1,1	1,82
347 013.51	14,2	21,51	370 376.36	15,2	22,42	326 107.80	12,3	19,27	385 653.59	13,5	22,32
99 004.16	4,1	6,14	91 718.55	3,8	5,56	95 407.85	3,6	5,64	101 615.64	3,6	5,88
13 387.51	0,5	0,83	9 889.15	0,4	0,60	9 889.15	0,4	0,58	14 010.27	0,5	0,81
46 141.99	1,9	2,86	81 629.88	3,3	4,95	47 762.41	1,8	2,82	÷ 4 158.89*	÷ 0,1	÷ 0,24
9 809.45	0,4	0,61	6 038.09	0,2	0,37	281 458.96	10,6	16,63	189 853.63	6,7	10,99
241 944.47	9,9	15,00	148 541.97	6,0	9,00	155 168.47	5,8	9,17	214 935.90	7,5	12,44
2 440 754.58			2440 742.78			2653 526.63			2853 392.03		
			6 432.01			22 831.28			5 527.59		
									*) Overskud stammende fra Indtægt ved Forrentning af Anlægs-kapitaler.		
505 599.39			532 234.84			509 871.40			465 037.81		
473 221.04			515 667.89			520 686.94			548 667.12		

fortsættes

Driftsudgifterne fortsat.

	1938—39			1939—40		
		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger		Procent af samlet Udgift	Udgift pr. Indbygger
			Kr.			Kr.
Byens Hovedadministration	175 667.16	6,0	9,93	199 380.82	6,1	11,15
Social Forsorg	930 820.74	31,8	52,62	991 960.22	30,3	55,46
Hospitalsvæsen	336 798.70	11,5	19,04	443 494.18	13,5	24,80
Skole- og Biblioteksvæsen	560 277.24	19,2	31,67	562 268.19	17,1	31,44
Rets- og Politivæsen	33 178.25	1,1	1,88	28 110.09	0,9	1,57
Brand- og Sundhedsvæsen	31 869.12	1,1	1,80	38 145.74	1,2	2,13
Gade- og Vejevæsen	416 796.19	14,2	23,56	427 394.68	13,0	23,90
Lystejendomme og Anlæg	127 298.75	4,4	7,20	151 393.03	4,6	8,46
Bade- og Idrætsvæsen	21 170.32	0,7	1,20	28 439.74	0,9	1,59
Renter og Afdrag, som ikke er afholdt paa andre Konti	64 054.92	2,2	3,62	116 331.87	3,5	6,50
Afskrivninger	10 944.81	0,4	0,62	13 170.66	0,4	0,74
Samtlige øvrige Udgiftskonti	217 377.53	7,4	12,29	279 363.04	8,5	15,62
	2926 253.73			3 279 452.26		
Henlagt Driftoverskud	31 024.78					
<p>Udgiften til Renter og Afdrag er i ovenstaaende Oversigt fordelt paa flere Konti, hvilket fremgaar af Regnskaber og Overslag. — Til Oplysning om den samlede Udgift i hvert Aar anføres, at Brutto-Udgiften har været:</p>						
Renter ..	455 229.45			468 474.49		
Afdrag ..	574 302.44			644 495.60		

DRIFTSOVERSIGT

for

de kommunale Forretnings-Virksomheder

Finansaar	Beboelsesejendomme			Gasværket			Elektricitetsværket		
	Indtægter	Overskud	Underskud	Indtægter	Overskud	Underskud	Indtægter	Overskud	Underskud
1920—21	25 744.33	4 111.26					588 114.73	256 867.95	
1921—22	72 372.39	18 051.56		580 001.75	17 287.46		447 726.97	166 682.24	
1922—23	55 167.85	6 718.06		776 430.40	102 993.81		456 616.03	80 588.16	
1923—24	56 058.59	13 688.24		782 637.31	66 991.50		432 593.92	127 945.59	
1924—25	56 375.59	10 705.62		602 016.28	471.11		446 283.75	108 003.65	
1925—26	56 808.64	14 379.54		530 041.17	70 567.06		466 455.74	132 613.66	
1926—27	57 002.09	14 319.28		520 951.94	52 455.38		454 184.85	142 719.75	
1927—28	57 189.44		5 707.14	489 352.31	51 898.81		455 399.67	129 199.90	
1928—29	63 651.85		20 049.60	455 774.30	38 387.10		459 456.69	164 139.09	
1929—30	66 461.22		17 079.02	433 567.13	24 085.13		492 238.64	174 490.59	
1930—31	65 100.90		565.76	476 267.03	93 102.60		522 938.35	183 690.16	
1931—32	65 320.94		267.97	476 626.96	96 857.51		552 806.73	208 239.44	
1932—33	63 901.50		1 781.28	485 180.52	107 083.63		553 144.36	220 793.21	
1933—34	57 742.06		6 650.—	495 546.25	108 594.14		558 638.65	222 251.20	
1934—35	68 989.31		5 926.70	494 464.24	83 776.37		596 357.12	255 362.95	
1935—36	77 855.77		2 721.33	493 026.95	99 359.77		669 372.62	262 388.50	
1936—37	78 934.69		2 873.80	533 697.10	109 167.60		728 802.25	315 275.82	
1937—38	79 655.20		7 418.99	547 040.27	98 017.18		734 953.88	251 662.05	
1938—39	92 440.02		1 957.29	549 105.37	75 314.98		685 015.34	161 044.44	
1939—40	105 486.15		20 107.14	524 482.84	43 156.24		650 920.76	66 943.66	

Anmærkning.

Indtil Udgangen af 1926—27 har der været ydet et Statstilskud paa 15,500 Kr. aarligt i 10 Aar til Hamletsvængets 1. Del i Henhold til særlig Lov.

Fra og med 1928—29 har Driften foruden som hidtil Renter af Laan tillige baaret Afdrag paa Laan, der fra og med 1930—31 er ombyttet med en betydelig mindre Afskrivnings-Rate aarligt efter derom gældende Regler.

Anmærkning.

Kommunen købte Gasværket i 1921 af det danske Gaskompagni og ombyggede Værket i 1924—25.

fortsættes

Kommunale Forretningsvirksomheder fortsat.

Finansaar	Vandværket			Hornbækbanen			Biografteatret		
	Indtægter	Overskud	Underskud	Indtægter	Overskud	Underskud	Indtægter	Overskud	Underskud
1920—21	193 438.91	37 585.07							
1921—22	164 235.96	39 917.49							
1922—23	176 094.95	42 004.63							
1923—24	165 506.01	35 923.32							
1924—25	173 346.18	35 843.57		409 525.86		6 411.61			
1925—26	167 529.37	29 050.12		367 021.32	37 221.38				
1926—27	171 458.09	49 909.60		352 285.75		35 314.37			
1927—28	173 259.11	47 619.39		338 436.76		78 256.93			
1928—29	174 395.46	34 558.34		236 279.93	30 401.69				
1929—30	180 789.77	47 741.08		241 931.75	39 022.84				
1930—31	181 959.80	38 178.96		231 250.22	20 655.25				
1931—32	187 846.27	34 939.12		212 719.38	5 408.80				
1932—33	201 443.51	16 162.94		193 989.93		13 235.90			
1933—34	198 819.24	19 185.91		215 256.—	4 788.54				
1934—35	224 937.11	28 010.15		236 113.53	1 781.02				
1935—36	231 467.73	22 813.99		238 907.67	2 290.99		36 827.74	4 550.63	
1936—37	255 088.72	48 631.94		244 449.53		14 571.29	70 391.68	8 072.49	
1937—38	246 628.39	13 040.91		236 160.90		30 471.68	79 171.00	13 820.82	
1938—39	270 521.12	17 382.90		234 868.82		23 013.83	83 069.55	11 573.49	
1939—40	267 959.63	9 753.33		268 070.09	1 200.16		69 432.05	6 871.16	

Anmærkning.

Kommunen overtog Banen i Forpagtning 1924, og 1928 indgik den under direkte kommunal Drift.

Anmærkning.

Biografteatret overtoges i 1935 og aabnedes for kommunal Drift d. 7. Oktober s. A.

Kommunens Laanegæld og modsvarende bogførte Aktiver samt Nettoformue.

Anmærkning.

Laanegælden omfatter Restgælden paa samtlige optagne Laan, saave Prioriteter i Kommunens Ejendomme som faste Kommunelaan og midlertidige Banklaan.

Under **Aktiverne** er ikke medtaget Statusværdien for Gader og Veje.

Netto-Formuën er Forskellen mellem Kommunens **samlede** Aktiver og Passiver paa Statusopgørelsen ved Udgangen af Regnskabsaaret.

Finansaar	Folketal	Laanegæld		Modsvarende bogførte Aktiver		
		Gælden ved Finansarets Afslutning	Gældens Beløb pr. Indbygger	Indtægtsgivende Virksomheder, Værker, Boliger, Grund- arealer og Kapitaler	Almennyttige Institutioner og Ejendomme, som ikke er direkte indtægtsgivende	Begge Aktivgrupper sammenlagt
1920—21	15457	9 205 011.01	595,52	6 221 414.35	6 690 359.40	12 911 773.75
1921—22	15457	11 508 143.08	744,53	8 090 952.65	6 291 384.32	14 382 336.97
1922—23	15457	11 163 337.18	722,22	8 169 518.54	6 224 718.50	14 394 237.04
1923—24	15457	10 689 500.21	691,56	8 132 475.34	6 156 898.92	14 289 374.26
1924—25	15457	10 736 552.41	694,61	8 168 962.18	6 089 079.34	14 258 041.52
1925—26	15118	10 215 605.20	675,72	8 174 476.52	6 021 259.76	14 195 736.28
1926—27	15118	9 666 125.85	639,38	8 039 629.42	5 991 687.21	14 031 316.63
1927—28	15118	9 201 200.21	608,63	8 125 296.82	5 912 471.95	14 037 768.77
1928—29	15118	9 032 929.33	597,49	8 287 436.95	5 762 348.44	14 049 785.39
1929—30	15118	9 757 582.82	645,43	9 361 653.68	5 787 599.96	15 151 253.64
1930—31	15841	9 101 537.50	574,56	7 639 006.24	5 759 267.03	13 398 273.27
1931—32	15841	8 423 851.96	531,77	7 789 915.68	5 789 287.89	13 579 203.57
1932—33	15841	8 152 363.90	514,64	7 615 384.55	5 539 707.75	13 155 092.30
1933—34	15841	9 014 822.98	569,08	8 258 007.44	5 509 820.38	13 767 827.82
1934—35	16128	9 374 883.21	581,28	9 188 150.51	4 887 363.50	14 075 514.01
1935—36	16523	9 476 138.81	573,51	9 249 876.17	5 165 856.87	14 415 733.04
1936—37	16920	9 005 366.53	521,15	9 199 697.39	5 116 250.10	14 315 947.49
1937—38	17280	8 456 638.64	478,05	8 817 344.08	5 210 817.78	14 028 161.86
1938—39	17690	8 722 363.49	493,07	8 229 097.65	5 228 057.97	13 457 155.62
1939—40	17886	8 889 337.29	497,00	8 069 164.87	5 141 575.08	13 210 739.95

Netto-Formue	
Netto-Formue	Formue- beløb pr. Indbygger
3 836 252.88	248,19
2 884 117.40	186,59
3 021 698.89	195,49
3 381 067.20	218,74
3 748 075.28	242,48
4 109 664.—	271,84
4 508 499.42	298,22
4 558 732.21	301,54
4 742 432.31	313,69
5 288 703.70	349,83
5 269 861.46	332,67
5 913 922.59	373,33
5 931 571.58	374,44
6 021 681.04	380,13
6 212 041.65	385,17
6 364 031.30	385,16
6 527 297.83	377,73
6 650 171.21	375,93
6 103 022.31	345,00
6 430 312.12	359,52

Afviklingen af Laanegælden ved Udgangen af 1940—41 vil i de følgende Aar fordele sig saaledes.		
Finansaar	Afdrag i Finansaaaret	Gældens Beløb ved Finansaarets Udgang
1941—42 ...	762 724.40	9 022 615.67
1942—43 ...	772 176.20	8 250 439.47
1943—44 ...	785 027.51	7 465 411.96
1944—45 ...	758 559.50	6 706 852.46
1945—46 ...	742 090.74	5 964 761.72
1946—47 ...	632 092.35	5 332 669.37
1947—48 ...	558.746.31	4 773 923.06
1948—49 ...	540 400.58	4 233 522.48
1949—50 ...	540 956.28	3 692 566.20
1950—51 ...	452 165.15	3 240 401.05

Personlig Kommuneskat.

OVERSIGT

over

Folketal, Antal Skatteydere, samlet virkelig Indkomst, samlet skattepligtig Indkomst, Skatteprocent og Ligningsprocent.

Finansaar	Folketal	Antal Skatteydere	Den samlede virkelige Indkomst	Den samlede skattepligtige Indkomst	Skatteprocent	Ligningsprocent
1920—21	15457	6724	19 565 330	15 700 890	8,0	10
1921—22	—	7111	24 561 630	21 729 710	8,8	10
1922—23	—	6882	19 750 850	19 012 850	9,6	10
1923—24	—	7233	17 676 760	15 673 720	8,8	10
1924—25	—	7103	17 175 990	15 175 110	8,9	10
1925—26	15118	7070	17 756 110	15 728 010	10,5	11,9
1926—27	—	7169	15 814 040	13 993 520	8,8	10
1927—28	—	7201	15 793 170	13 710 640	9,5	10
1928—29	—	7423	15 327 630	13 127 910	9,4	10
1929—30	—	7554	15 653 060	13 485 980	8,7	10
1930—31	15841	7608	16 592 630	14 676 750	8,9	10
1931—32	—	7891	16 882 890	14 796 220	8,8	10
1932—33	—	7872	16 154 120	13 715 920	8,5	10
1933—34	—	8078	15 169 450	12 224 190	8,1	12,5
1934—35	16128	8211	15 962 230	13 062 270	10,2	12,5
1935—36	16523	8429	17 023 560	14 151 410	9,97	12
1936—37	16920	8694	18 099 690	15 006 740	9,95	12
1937—38	17280	8906	19 144 880	16 100 100	9,14	11
1938—39	17690	9315	21 292 430	18 713 150	8,79	10
1939—40	17886	9286	21 607 250	19 093 670	8,84	10

Personlig Kommuneskat.

OVERSIGT

over

Skatteydelsen i Procent af det samlede Skattebeløb
grupperet efter Indkomst.

Indkomst Kr.	Skatteåret 1928—29		Skatteåret 1929—30		Skatteåret 1930—31		Skatteåret 1931—32	
	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %
under 800	2116	0,4	2171	0,4	2095	0,3	2199	0,4
810— 1500	1610	4,1	1583	3,7	1492	3,4	1563	3,5
1510— 2000	765	6,4	732	6,1	809	6,2	768	6,1
2010— 3000	1366	20,9	1506	22,2	1553	21,2	1624	22,2
3010— 4000	846	20,6	842	20,0	924	20,6	969	21,3
4010— 5000	322	12,1	303	11,1	295	9,9	304	10,0
5010— 6000	129	6,5	137	6,8	133	6,0	153	7,0
6010— 7000	60	4,0	69	4,4	67	3,9	74	4,3
7010— 8000	55	4,2	61	4,6	52	3,6	41	2,8
8010— 9000	34	3,0	35	3,0	28	2,2	46	3,6
9010—10000	20	2,0	26	2,5	32	2,9	19	1,6
10010—15000	48	6,1	50	6,3	70	7,9	56	6,4
15010—20000	17	3,3	22	3,9	21	3,5	27	4,3
20010—30000	7	1,8	9	2,3	10	2,3	7	1,5
30010—50000	7	2,6	4	1,4	6	2,4	8	3,2
over 50000	1	2,0	1	1,3	5	3,7	2	2,0

Anmærkning.

Den for hver Gruppe af Skatteydere anførte Skatteydelse
i % er af den samlede Skatteudskrivning.

fortsættes

Personlig Kommuneskat

(Gruppering efter Indkomst fortsat).

Indkomst Kr.	Skatteåret 1932—33		Skatteåret 1933—34		Skatteåret 1934—35		Skatteåret 1935—36	
	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %
under 800	2295	0,4	2514	0,5	2443	0,6	2300	0,4
810— 1500	1650	3,9	1900	4,8	1855	4,7	1734	4,2
1510— 2000	813	6,7	851	6,9	895	7,2	952	7,8
2010— 3000	1627	23,5	1442	22,2	1608	23,2	1877	25,3
3010— 4000	785	18,5	643	17,2	718	17,6	828	18,6
4010— 5000	277	10,3	266	10,9	259	9,8	283	9,8
5010— 6000	132	6,4	126	6,9	114	5,8	122	5,7
6010— 7000	69	4,3	75	5,2	63	4,2	70	4,2
7010— 8000	40	3,1	43	3,6	46	3,6	49	3,5
8010— 9000	32	2,7	21	2,0	20	1,8	22	1,8
9010—10000	19	1,8	20	2,1	22	2,2	16	1,5
10010—15000	64	7,9	52	7,2	49	6,4	54	6,2
15010—20000	17	2,9	15	2,8	13	2,4	23	3,9
20010—30000	12	2,8	14	3,7	12	3,0	14	3,5
30010—50000	4	1,5	6	2,7	8	3,2	8	3,1
over 50000	4	3,2	1	1,4	3	4,0	1	0,5

Skatteåret 1936—37		Skatteåret 1937—38		Skatteåret 1938—39		Skatteåret 1939—40	
Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %	Antal Skatte- ydere	Skatte- ydelsen i %
2206	0,3	2160	0,3	2094	0,3	2056	0,3
1947	3,7	2028	3,7	1874	2,9	1912	2,8
988	7,0	794	5,0	954	5,8	903	5,3
1886	24,1	2211	26,4	2079	23,1	1934	21,0
947	20,0	941	18,3	1380	23,7	1434	24,2
276	9,0	326	10,2	439	11,3	499	12,5
129	5,7	143	6,0	171	6,0	206	7,0
78	4,4	78	4,1	87	4,0	101	4,6
58	4,0	57	3,7	61	3,3	53	2,9
28	2,1	26	2,0	32	2,0	38	2,3
24	2,0	25	1,9	26	1,8	30	2,1
65	7,2	63	6,6	53	4,6	67	6,0
20	3,1	22	3,3	33	4,2	23	2,9
15	3,4	18	3,8	24	4,2	19	3,3
11	4,0	13	4,1	5	1,4	11	2,8
0	0	1	0,6	3	1,4	0	0